

OTDK- dolgozat

2015

**Németország világgazdasági pozíciója és gazdaságorientált
külső kapcsolatai**

The economic position and foreign relations of Germany

Kézirat lezárása: 2013. november 08.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	1
2. NÉMETORSZÁG VILÁGGAZDASÁGI POZÍCIÓJA STATISZTIKAI MUTATÓK ALAPJÁN.....	2
2.1. Országok a nagyvilágban	2
2.2. A gazdasági fejlettség mérésére használt mutatók	3
2.2.1. Gazdasági szabadság index.....	3
2.2.2. GDP éves növekedési üteme	4
2.2.3. Az egy főre jutó GNI mutató	5
2.2.4. Külföldi tőkebefektetések	6
3. NÉMETORSZÁG SZEKTORÁLIS ERŐSSÉGEI, IPARÁNAK JELLEMZŐI	10
4. A NÉMET VÁLSÁGKEZELÉS AZ EZREDFORDULÓT KÖVETŐEN, KIEMELVE A FOGLALKOZTATOTTSÁG NÖVELESÉÉRT TETT INTÉZKEDÉSEKET	15
4.1. Nemzetgazdasági válság	15
4.2. A 2008-as gazdasági világválság.....	17
5. A NÉMET GAZDASÁGI SIKER TITKA	23
6. NÉMETORSZÁG KÜLKAPCSOLATAI.....	27
6.1. Nemzetközi szervezetekben való részvétele	27
6.2. Az Európai Unió és Németország	27
6.3. Kína és Németország.....	30
6.4. Az Egyesült Államok és Németország.....	33
7. BEFEJEZÉS	36
8. IRODALOMJEGYZÉK	38

TÁBLÁZAT- ÉS ÁBRAJEGYZÉK

1. táblázat:	A 10 legtöbb autót gyártó ország 2012-ben.....	13
2.táblázat:	A 10 legnagyobb német foglalkoztató az Egyesült Államokban 2009-ben.	34
3. táblázat:	A 10 legnagyobb amerikai foglalkoztató Németországban 2009-ben.....	34
1. ábra:	Németország GDP-jének éves növekedési üteme 1992 és 2012 között.	5
2. ábra:	A világ országait az egy főre jutó GNI mutató alapján ábrázoló térkép (2011).	6
3. ábra:	A beáramlott tőke mértéke az UNCTAD statisztikái alapján 2012-ben euróban. ..	8
4. ábra:	A német munkanélküliségi ráta változása 2000 és 2013 között.....	19
5. ábra:	Munkanélküliségi ráta állása országonként 2013 szeptemberében.	20

1. BEVEZETÉS

Dolgozatom témájának középpontjában Németország gazdaságának és külkapcsolatainak elemzése áll. Választásom azért erre a területre esett, mert rendkívül érdekesnek találom az ország világgazdaságban, politikai, társadalmi és kulturális életben a történelem folyamán és napjainkban betöltött szerepét egyaránt. Kíváncsi voltam, honnan ered az ország gazdasági sikertörténete, mire vezethetők vissza eredményei és mi az oka európai nélkülözhetetlenségének? Majd következik a kérdés, valóban olyan gazdag és erős e, mint amilyennek látszik, vagy alaposabb elemzés után fény derülhet súlyos belső problémáira?

A kérdések megválaszolása érdekében írásom első felében különböző gazdasági mutatók segítségével hívásával igyekeztem elhelyezni gazdasága alapján a világ országai között. A következő szakaszban a számos statisztika adat közül a legjelentősebbeket kiválasztva jellemeztem az ország gazdasági és elsősorban ipari szerepét, keresve az okot azokra a különbségekre, amelyeknek más államokkal szembeni előnyét köszönheti. Részletesebben elemeztem az ország elmúlt két évtizedben alkalmazott válságkezelő megoldásait, kiemelve a foglalkoztatás témakörét és boncolgatva a kérdést, vajon szolgálhat e követendő példaként Európa számára az alkalmazott német modell. A harmadik részben az előbbiekre alapozott külkapcsolati viszonyait tárgyalom, hiszen az Európai Unió egyik alapítójaként, és számos nemzetközi szervezet, együttműködés tagjaként rendkívül fontos szerepet tölt be világunk életében. Éppen emiatt nagy hangsúlyt fektettem a világ legjelentősebb gazdasági nagyhatalmaihoz fűződő kapcsolatára, kiemelve az Európai Uniót, Kínát és az Egyesült Államokat.

Munkám megírásához a téma aktualitására, a gazdasági élet percről- percre történő változására és nemzetközi jellegére tekintettel leginkább külföldi internetes forrásokat használtam olyan hivatalos oldalakról, mint a Világbank, CIA, Európai Bizottság és Kereskedelmi Világszervezet. Azonban sok esetben a számos elemzési és megközelítési lehetőséget figyelembe véve a különböző forrásokban talált adatok egymással nem mindig koherensek, apróbb számbeli eltérések lehetségesek. Továbbá forrásul szolgáltak a gazdasági szakirodalom egyes kötetei, idegen nyelvű publikációk, tanulmányok, elemzések.

2. NÉMETORSZÁG VILÁGGAZDASÁGI POZÍCIÓJA STATISZTIKAI MUTATÓK ALAPJÁN

2.1. Országok a nagyvilágban

Sokat foglalkoztatnak világunkkal kapcsolatos általános kérdések, s véleményem szerint ahhoz, hogy a gazdaság elemzését valahol el tudjuk kezdeni, és tudjunk mihez viszonyítani, érdemes megválaszolnunk egyet: összesen hány ország létezik a világon? Bármily egyértelmű is a kérdés, a válasz már kevésbé sem az. Nehéz pontosan megállapítani a számukat, mivel a történelem során sokszor egészen új államok alakultak, vagy éppen szűntek meg. Továbbá egy-egy állam létének elismerése mögött komoly politikai okok is húzódnak. A 2012. évi londoni olimpiai játékokon 204 ország vett részt, viszont a legelfogadottabb nézetek alapján 196 országot különböztetünk meg jelenleg a Földön ENSZ tagságuk alapján.

Ezeket az államokat számos statisztikai faktor, mutató és adat alapján jellemezhetjük, mind gazdasági, társadalmi, politikai, geográfiai, kulturális szempontból. Természetesen óriási különbségeket fedezhetünk fel, ha csak egy-egy szegmenset vizsgálunk is. Azonban nem szabad elfelejtenünk, hogy egy ország fejlettségi szintjére vonatkozó következtetéseinket térben és időben is perspektivikusan kell szemlélnünk.

Minden ország-, még a legfiatalabb is,- ha nem is hosszú, de igen színes történelmi múlttal rendelkezik, ami meghatározza fejlődése mikéntjét és ütemét. Mindenhol az alapoktól kezdtek el építkezni, viszont különböző okoknál fogva, főként külső hatásokra valahol gyorsabb és nagyobb ütemű fejlődés indult meg (például Németország), míg máshol lassabb, korlátozottabb (például Kína). Azonban nem véleményezhetünk csak a jelen, vagy csak a múlt egy pillanata alapján, hiszen akkor nem kaphatunk reális választ. A folyamat a hangsúlyos. Európa az antik kultúra bölcsője, több ezer éves múlttal rendelkezik és a fejlett országok nagy része ma ezen a kontinensen található. Mára azonban jelentősége megfogytakozni látszik, mivel olyan kultúrák veszik fel a gazdasági harcot az európai társadalommal, melyek pár száz éve fejlődésükben még csak meg sem közelítették az európai szintet. Ma viszont már annyira dinamikusan fejlődnek, és annyi kiaknázatlan lehetőséggel rendelkeznek, hogy pillanatok alatt képesek lehagyni Európát.

2.2.A gazdasági fejlettség mérésére használt mutatók

Ezen országok összehasonlítását gazdasági szempontból közelítem meg, melyhez a számok nyújtanak segítséget. Olyan jellemzőket emelek ki, melyek világgazdasági viszonylatban is releváns összehasonlítási faktornak mutatkoznak. Ezáltal egy képet adnak az országok gazdasági fejlettségéről, a világgazdaságban betöltött szerepükről.

A mára nagymértékben specializálódott gazdaságot négy fő gazdasági ágazatra oszthatjuk. Egy ország gazdasági struktúráját vizsgálhatjuk az egyes ágazatok szerepének elemzésével, azaz, hogy a primer, szekunder, terciér és kvaterner szektorok milyen jelentőséggel bírnak az adott gazdaságon belül. Ezt mérhetjük a foglalkoztatottak arányával, vagy az ágazatok GDP előállításból való részesedésével. A legkevésbé fejlett országokban főként az első szektorban dolgozók aránya magas. A legfejlettebbekben pedig a harmadik, illetve egyre inkább a negyedik szektorban foglalkoztatottaké.

Emellett fontosnak tartom a munkanélküliségi ráta, vásárlóerő paritáson mért GDP mutató, tőkebefektetések mértékét mutató adatok, az ország fizetési mérlege, adósságállománya, az infláció mértéke, a különböző segélyek lehívásának mértéke, az infrastruktúra, egészségügy, oktatás fejlettsége által nyújtott információkat.

Kiemeltem néhány mutatót a különbségek szemléltetése céljából.

2.2.1. Gazdasági szabadság index

ADAM SMITH 1776-ban A nemzetek gazdagsága című művében megfogalmaz egy elméletet, mely még ma, 2013-ban is megállja a helyét. Ez alapján neves szakértők kutatásainak köszönhetően széles közönség számára elérhető egy mutató, melynek segítségével összehasonlíthatjuk az egyes nemzetgazdaságok (ez esetben összesen 185 ország) gazdasági befolyásoltságának fokát, azaz, hogy milyen mértékben önállóak és képesek önállóan működni, önmagukat fenntartani.¹ 1995 óta a teória alapján négy fő területen belül tíz szempont figyelembevételével áll össze ez a mutató, melyek a jogrenddel, a kormány költségvetési kapacitásának korlátozottságával, az üzleti-, munkaerő-, és monetáris szabadság szabályozásának hatékonyságával, valamint a piaci nyitottsággal kapcsolatosak. 0 és 100 között értékelik az egyes szempontok szerint az országokat. Ez alapján a világ 185 országának gazdasági szabadság indexéből átlagot vonva 58,2-t kapunk. Németország értéke 72,8, de Magyarországé is bőven az átlag fölött áll 67,3-del. Az európai legmagasabb érték a

¹ SMITH, ADAM: Nemzetek gazdagsága

svájci 81 pont, míg Ausztráliában 82,6 a világon a legmagasabb érték. Ázsiában, Afrikában és Latin-Amerikában pedig 60 alatt van szinte az összes ország értékelése. Németország a 10. helyen áll a 43 európai országot tekintve, és 20. helyen világszinten.²

2.2.2. GDP éves növekedési üteme

A GDP maga az országok legalapvetőbb gazdasági összehasonlítási mutatója. Számos faktor figyelembevételével pontosíthatóbbak az adatok, és különböző eredmények is kaphatóak. Példának okáért a vásárlóerő paritáson számolt egy főre vetített GDP mutató egyértelmű növekedést mutat egészen a huszadik század közepétől kezdve, ami az életszínvonal nemzetközi viszonylatú emelkedését jelzi. Másrészt a bruttó hazai termék éves növekedési ütemének nyomon követésével évről-évre kísérhetjük figyelemmel a változásokat, melyek hol pozitívak, hol negatívak. Átlagosan évi 1,5- 2 százalékos növekedést számolhatunk Németország esetében, ami bár jócskán lemarad a fejlődő országokétól, -különösen Kína kétszámjegyű növekedésétől, ami szintén csökkenő tendenciát mutat,- de meghaladja az uniós átlagot. A válságnak tulajdoníthatóan 2009 júniusában -6,8 százalékkal a GDP növekedés addigi legnagyobb visszaesését mérték, 2011-ben pedig az addigi legnagyobb növekedést 5,2 százalékkal Németország gazdaságára vonatkozóan. Azóta és az előrejelzések szerint a továbbiakban is csökkenő értékek várhatóak.³ Ennek fő oka a német újraegyesítés miatt az államra nehezedő költségek megnövekedése, a nagyvonalú szociális juttatási rendszer, mely kevésbé ösztönző a vállalkozók és munkavállalók számára, illetve az ország exportfüggősége.⁴

² <http://www.heritage.org/index/country/germany>

³ <http://www.tradingeconomics.com/germany/gdp-growth-annual>

⁴ <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R40961.pdf> (5. oldal)

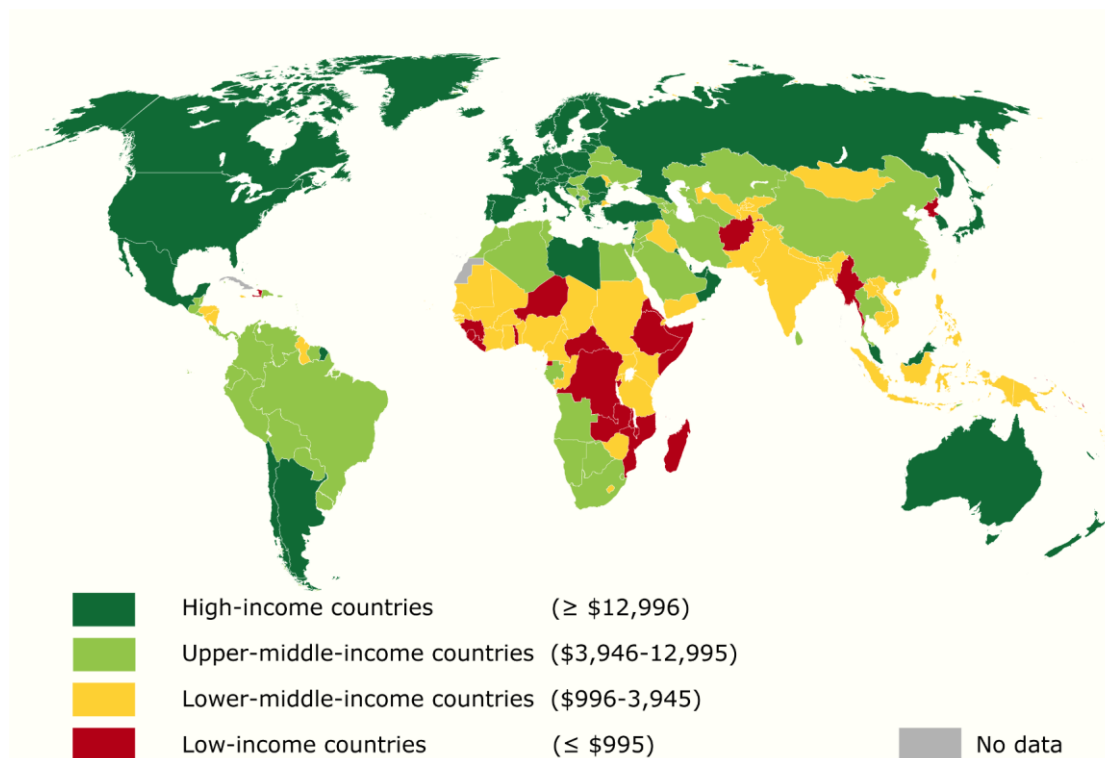
1. ábra: Németország GDP-jének éves növekedési üteme 1992 és 2012 között.

Forrás: www.tradingeconomics.com, Federal Statistical Office

2.2.3. Az egy főre jutó GNI mutató

A Világbank az 1 főre jutó GNI, azaz a bruttó nemzeti jövedelem értéket veszi alapul a világ országainak fejlettség alapján történő csoportosítására, mely egy a GDP-ből származtatott érték. Számítása során figyelembe veszik a külföldről kapott és levonják a kiáramlott jövedelmeket, beleértve a hiteket és támogatásokat, majd ezt osztják az ország népességével, hogy 1 főre vetített értéket kapjanak. Így a mutató megmutatja, hogy egy ország önerőből milyen mértékű fejlesztések végrehajtására képes. Az egységesség és összehasonlíthatóság érdekében a nemzeti valutákat átváltják USA dollárra. A kapott értékek alapján a Világbank négy jövedelmi csoportba sorolja az országokat. Ezek a magas, közepesen magas, közepesen alacsony és alacsony jövedelem kategóriái. A 2011. évi adatok alapján Németország 15. ebben a rangsorban 44 230 dolláros értékkel. A lista élén Norvégia áll 88 870 dollárral, legvégén a Kongói Demokratikus Köztársaság 190 dollárral.⁵

⁵ <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>

2. ábra: A világ országait az egy főre jutó GNI mutató alapján ábrázoló térkép (2011).

Forrás: Google képtalálatok.

2.2.4. Külföldi tőkebefektetések⁶

A külföldi tőkebefektetések szinte a legfontosabb pillérei egy ország fejlődésének elindításában vagy fellendítésében, még akkor is, ha az ország nagymértékben önálló anyagilag. Oda ruháznak be szívesen a vállalatok, ahol a földrajzi, infrastrukturális, képzési, anyagi és gazdasági feltételek a legkedvezőbbek. Ahol egy beruházást már megvalósítottak, az vonzza a következőket is, így egy beruházási láncreakció elindítása hosszú időre meghatározhatja egy ország jövőjét. Éppen kiemelt jelentősége miatt fontosnak tartom említését.

Beszélhetünk a folyó és állótőke kifelé és befelé irányuló áramlásáról. A közvetlen külföldi tőkebefektetések készletének mértéke külföldön, USA dollárban adja meg a jelzett időszak végéig felhalmozódott értékét az összes olyan külföldön történő beruházásnak, melyeket közvetlenül Németország rezidensei fektettek be. Ez tehát az ország külföldi

⁶ FDI = Foreign Direct Investment= Külföldi tőkebefektetések.

beruházásainak értékét adja meg, mely 2011. december 31-ig 899,4 milliárd dollár, 2012. december 31-ig 932,8 milliárd dollár volt.

A közvetlen külföldi tőkebefektetések készletének mértéke az adott országban pedig megmutatja az ország területén a vizsgált időszak végéig befektetett összes külföldről érkező tőkebefektetés mértékét USA dollárban, nem tartalmazva a részvényekkel való beruházásokat. Ezen befektetések összértéke 2011. december 31-re elérte az 1405 milliárd dollárt, 2012. december 31-re pedig az 1464 milliárd dollárt.

A két adat különbsége megadja, hogy az adott évben a külföldiek milyen értékben indítottak befektetéseket Németországba. Ez a folyótőke beáramlás, mely 2012-ben 532 milliárd dollár volt.⁷

Az UNCTAD rangsorolása szerint 2012-ben Németország a hetedik helyen áll az országba áramlott tőkeállományt tekintve. A Német Központi Bank 2011. évi hivatalos statisztikái alapján 57 százaléka, azaz 313 milliárd euró a Németországban beruházott külföldi tőkéknek az EU27 országaiból ered és további 9 százaléka a többi európai, de nem uniós tagállamokból, valamint az unión kívülről érkező tőke aránya növekedést mutat.

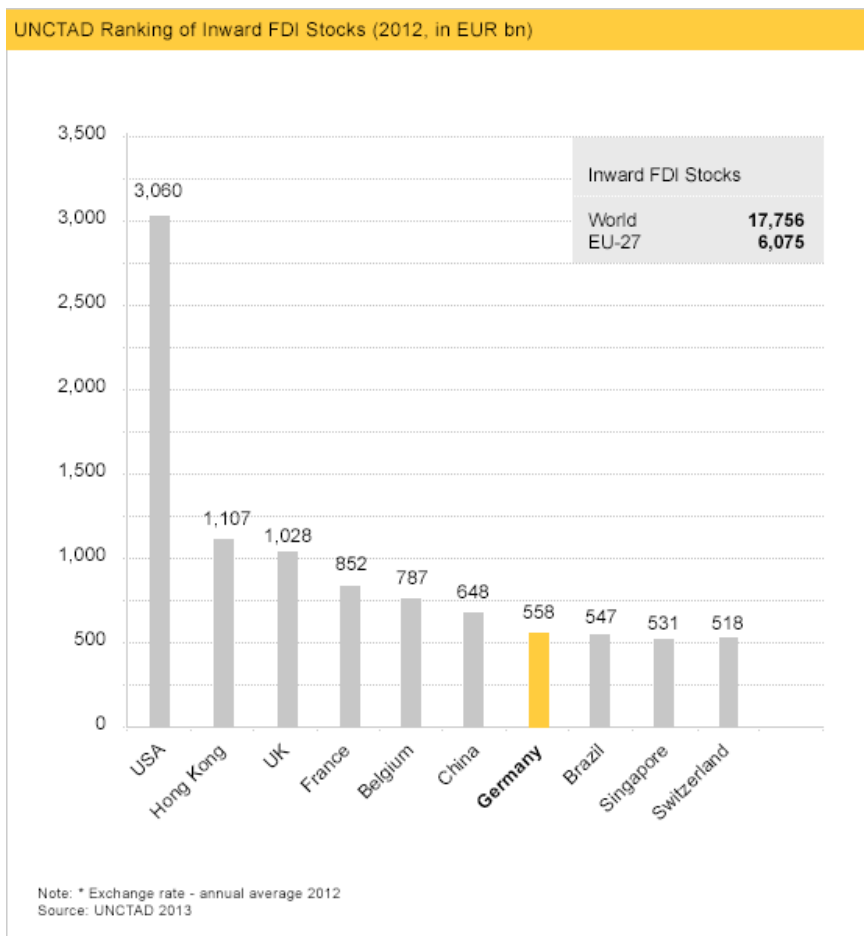
Különösen az ázsiai országok növelték németországi beruházásaikat az utóbbi években, sőt Németország a kínai projektek elsőszámú címzettje.⁸

Az FDI mértéke világviszonylatban 18 százalékkal, Németországban csak 6 százalékkal csökkent 2012-ben a 2011-es adatokhoz képest. Mindez az erős makro ökonomiai változásoknak illetve a befektetési bizonytalanságnak tudható be.⁹

⁷ <http://www.gtai.de/GTAI/Navigation/EN/Invest/Business-location-germany/FDI/fdi-data.html?view=renderPrint>

⁸ <http://www.gtai.de/GTAI/Navigation/EN/Invest/Business-location-germany/FDI/fdi-data.html?view=renderPrint>

⁹ http://unctad.org/en/pages/newsdetails.aspx?OriginalVersionID=390&Sitemap_x0020_Taxonomy=Investment%20and%20Enterprise;#561;#Statistics;#20;#UNCTAD%20Home

3. ábra: A beáramlott tőke mértéke az UNCTAD statisztikái alapján 2012-ben euróban.

Forrás: UNCTAD, 2013.

Folyamatos az érdeklődés a német zöldmezős beruházások iránt, amit mutat, hogy 2007 és 2011 között az FDI piac adatai alapján körülbelül 3000 külföldi vállalat 3535 beruházási projektet hajtott végre Németországban, melyből 834 zöldmezős beruházás volt. Az új befektetések legfontosabb forrás országa az USA, mivel innen ered az összes beruházás 24 százaléka, majd Svájc és az Egyesült Királyság 8- 8 százalékkal követik a listavezetőt. Világviszonylatban az információs és kommunikációs technológia¹⁰, szoftverfejlesztés, valamint az üzleti és pénzügyi szektor a legkeresettebb ágazatok, ami érthető, hiszen ezek fejlődnek a leggyorsabban, sok bennük a pénz, a lehetőség, ezekben van a jövő. Németországban pedig az ottani ipari előnyöket kihasználva az autó-, gépipar és alkatrészgyártás, fogyasztási cikkek valamint a vegyipar a beruházások következtében

1.1.1 ¹⁰ ICT= Information and communications technology.

legdinamikusabban fejlődő ágazatok. Hétből egy invesztálás a gyáripárt célozza, ami rendkívül jelentős üzleti aktivitást biztosít Németországnak.¹¹

A nemzetközi befektetők szerint az egyik legvonzóbb beruházási központ Németország. A legfőbb vonzerő számukra a kedvező Közép-Európai fekvés, valamint a stabil jogrendszer. Ezen kívül a fejlett telekommunikációs és közlekedési infrastruktúra, a felsőoktatás, kutatási lehetőségek, a kutatás és fejlesztés minősége, a munkaerő képzettsége. A felnőtt társadalom több mint egy harmada szakképzett és 13 százaléka egyetemi diplomával is rendelkezik. Továbbá magas az életszínvonal és a lakossági elégedettség.¹²

¹¹ <http://www.gtai.de/GTAI/Navigation/EN/Invest/Business-location-germany/FDI/fdi-data.html?view=renderPrint>

¹² <http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/en/economy/main-content-06/cultural-and-creative-industry-on-the-up.html>

2. NÉMETORSZÁG SZEKTORÁLIS ERŐSSÉGEI, IPARÁNAK JELLEMZŐI

Ma már nemcsak Európa, hanem a világgazdaság motorja is. A világon a negyedik (USA, Japán és Kína után), Európában pedig a legnagyobb gazdasági nagyhatalom: Németország.

Bár az új szövetségi állam megalakulása, gazdasági és infrastrukturális helyreállítása hosszú távú és nagy feladat az ország számára, két évtizeddel a jelentős anyagi költségeket számláló német újraegyesülés után kijelenthetjük, hogy jó úton van elsőprő erejű gazdasági pozícióinak visszaállítása felé. Persze a számos reform és jó döntés mellett, továbbra is égető problémát jelent a gazdasági növekedés, a munkanélküliség és a közfinanszírozás megoldandó kérdése. Bár a probléma súlyosságának megítélése relatív, magyar szemmel ezek összehasonlíthatatlanul sem olyan súlyos gondok, mint hazánkban.¹³

A német modell jól mutatja, hogy fejlett országgént a sok nehézség ellenére is meg lehet tartani az ország versenyképességét a nemzetközi piacon, még akkor is, ha olyan dinamikusan fejlődő országok a versenytársai, mint Kína, India vagy Latin- Amerika.

A német sikerességről beszélve természetesen nem hanyagolhatjuk el megemlíteni az ország kedvező földrajzi elhelyezkedését. Közép- európai fekvésével Európa keleti és nyugati felét összekötő terület, melynek tényét az elmúlt néhány évtized történelmi eseményei is megerősítenek. Nyugat felől a nagyban integrált piac, az unió alapítói határolják, kelet felől pedig az újonnan csatlakozott „importéhes” szegényebb államok, kedvező piacot biztosítva a németeknek. Észak felé rendelkezik tengerparttal, de akár szárazföldön is elérhetőek a gazdag Balti- államok. Majdnem az összes európai nagyhatalommal van közös országhatára, így a kontinensbe való beágyazottsága és centrum szerepe már elhelyezkedése szempontjából is vitathatatlan.

Bár évszázados előnyeit tovább erősíti a nyersanyagban gazdag Ruhr- vidék, mely a német ipar gerincét adja, mára ipara mérete és a tartós kitermelés miatt a legtöbb ásványkincsből behozatalra szorul. A német mezőgazdaság termelési színvonala fejlett, azonban birtokrendszere elaprózódott.

A gazdasági ágazatok GDP előállításból való részesedését tekintve a mezőgazdaság 0,8 százalékos részesedése elenyésző. Az ipar 28,1 százalékkal jelentősebb hányadot képvisel, de még az ipari országgént emlegetett Németországban is a szolgáltatások szektoráé a vezető

¹³ <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R40961.pdf> (13.oldal)

szerop 71,1 százalékkal.¹⁴ Bár tisztán kutatás-fejlesztés- re csupán a GDP néhány százalékát költik, főleg a K+F igényes területeken-, mint IT vagy gyógyszeripar- sokat foglalkoznak fejlesztésekkel.¹⁵ Manapság a legtöbb fejlett országban, még hazánkban is a szolgáltatások rendelkeznek a legnagyobb piaccal szerteágazó területeiknek köszönhetően.

Mégis az ipar a leginkább kiemelkedő Németországban, mellyel hírnevet szerzett magának. A gyáripar egy speciális szegmensére és kelendő világmárkák megalkotására összpontosítanak. Van néhány kiemelkedő ágazatuk, amelyekben világszínvonalon képesek teljesíteni.

Az ország iparának alapját 4 fő ágazat adja: az autóipar, gépípar, gyógyszeripar és elektronika. A legfontosabb ipari terület az országban a Ruhr-vidék, ami a csúcstechnológia és a szolgáltatások központjává nőtte ki magát. Az itteni városok szerepe egy-egy ágazat vezetésében megkérdőjelezhetetlen. München és Stuttgart high-tech és autóiari, Rhine-Neckar vegyiari központ, Cologne és Hamburg elsősorban kikötők valamint repülőgépgyártásuk miatt jelentősek. Nemzetközi viszonylatban a német iparnak kiemelkedő hírneve van, hiszen ha valami „Made in Germany”, azaz Németországban gyártott, egyértelműen jobb minőségűnek gondoljuk, mintha Kínában készítették volna. Ennél fogva ezek a termékek drágábbak is. A német gyártmány innovációt, minőséget és technikai élvezőnyt feltételez. Az országban rejlő fejlesztési lehetőségeket kihasználva el szeretnék érni, hogy ezek nyomán a jövőben a tartósságra és a környezettudatosságra is asszociáljanak az emberek a közismert német tökéletesség és megbízhatóság mellett.¹⁶ Mindezt pedig innovatív fejlesztésekkel, az alternatív energiák felhasználási lehetőségeinek folyamatos kutatásaival és újításaival próbálják elérni, és ezeken a területeken a világon elsőként a legjobb lenni. A hosszú távú fogyasztás ésszerű megvalósítási lehetőségeinek kidolgozásában egyelőre az élen jár, de versenytársakra is számíthat. Az elmúlt évek jellegzetes német magatartása a megújuló energiaforrásokra és a környezettudatosságra fektetett hangsúly. Ebből fakadóan vált német „divattá”, hogy olyan piacokra törnek be, ahol mások még nem jelentek meg. A fenntartható fejlődés¹⁷ megvalósításának globális kérdéseire választ adva foglalkoznak napenergia-panelek, alkatrészek és azok összeszerelését segítő eszközök, gépek fejlesztésével más országokat megelőzve. Köszönhetően a zöld energiát támogató jogi szabályozásoknak, óriási ütemben növekedik az e területen tett beruházások száma.¹⁸

¹⁴ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2012.html>

¹⁵ <http://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS>

¹⁶ <http://www.handelsblatt.com/meinung/kolumnen/werber-rat/der-werber-rat-gruener-testmarkt-deutschland/8020738.html>

¹⁷ A fenntartható fejlődés olyan fejlődési folyamat (földeké, városoké, üzleteké, társadalmaké), ami kielégíti a jelen szükségleteit anélkül, hogy csökkentené a jövő nemzedékek életlehetőségeit.

¹⁸ <http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/en/economy.html>

A stabil gazdasági feltételek és a képzett német munkaerő vonzó a külföldi beruházók számára is. Több mint 29 millió ember dolgozik a szolgáltatások szektorában, ezen belül is a banki és biztosítási szektor a legjelentősebb pillér. Frankfurt-am Main-ban található az Európai Központi Bank székhelye,- mely irányítja a 17 tagú Gazdasági és Monetáris Unió monetáris politikáját,- valamint a Német Központi Bank, így a város egyike Európa pénzügyi központjainak.

Igen előkelő helyet tölt be a német gazdaság világszinten, hiszen 22 százalékos az ipari részesedése, és ennek is nagy része magántulajdonban lévő kis- és középvállalkozásoktól ered. Nemcsak a 30 listavezető német nagyvállalat, mint a Siemens, Volkswagen és Allianz teszi az országot nemzetközileg versenyképpé, hanem a több mint 10 000 kis-és középvállalkozás működése is, melyek több mint 25 millió embert foglalkoztatnak.¹⁹

Ahogy a német példa mutatja, vezető termékek és néhány jelentős márka világméretű elismerésével lehetséges stabil pozíciót tartani a világpiacon. Csak néhány ágazata kiemelkedő, de sikerült megtalálnia azokat, amelyekre adottságai és forrásai alapján specializálnia érdemes és így előnyeit kamatoztatni tudja.

A versenyképesség megtartása érdekében viszont folyamatos fejlesztések és kutatások szükségesek.

Az autóiparban a céges belső kiadások 30 százalékát kutatás-fejlesztésre költik, azon belül is a legtöbbet az elektronika fejlesztésére. Maga Németország jelenleg körülbelül GDP-je 2,6 százalékát költi a kutatás- fejlesztés területére, magasan az uniós 1,9 százalékos átlag fölött.²⁰ Ezt az arányt 2015-re 3 százalékra szeretné növelni a szövetségi kormány. A fejlesztések leginkább érintett területei a biotechnológia, nanotechnológia, informatika, úrkutatás, elektromos motorok, logisztika, információs és kommunikációs technika.

A német termékek közül egyértelműen az egyik legnagyobb igény az autókra van. 2012-ben 5,3 millió darab autó legyártásával a világ harmadik legnagyobb előállítója volt követve Kínát és Japánt.²¹

¹⁹ <http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/en/economy/main-content-06/strong-sectors-in-industry-and-service-providers.html>

²⁰ <http://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS>

²¹ <http://oica.net/category/production-statistics/>

1. táblázat: A 10 legtöbb autót gyártó ország 2012-ben.

1.	2. Ország	3. Gyártott autók száma	4. Változás az előző évhez viszonyítva
5. 1.	6. 7. Kína	8. 15 523 658	9. 4,6 %
10. 2.	11. 12. Japán	13. 8 554 219	14. 18,4 %
15. 3.	16. 17. Németország	18. 5 388 456	19. -8,1 %
20. 4.	21. 22. Dél- Korea	23. 4 167 089	24. -2,1 %
25. 5.	26. 27. Egyesült Államok	28. 4 105 853	29. 19,3 %
30. 6.	31. 32. India	33. 3 285 496	34. 5,5 %
35. 7.	36. 37. Brazília	38. 2 623 704	39. -1,9 %
40. 8.	41. 42. Oroszország	43. 1 968 789	44. 12,1 %
45. 9.	46. 47. Mexikó	48. 1 810 007	49. 12,0 %
50. 10.	51. 52. Franciaország	53. 1 682 814	54. -12,3 %

Forrás: International Organization of Motor Vehicle Manufacturers, 2013.

A hat legnagyobb német autóipari vállalattal- Volkswagen, Audi, BMW, Daimler, Porsche és Opel (General Motors)- Németországban, Japánban, Kínában és az Egyesült Államokban is a legjelentősebb autógyártók közé tartozik a luxus termékek piacán, kiemelve a „German Big Three”-t, ami alatt az Audi, BMW és Mercedes-Benz márkákat foglalja magában.

Csaknem az összes jelentős európai és Európán kívüli országgal szoros kereskedelmi kapcsolatokat ápol és a gyengülő euró ellenére 2012-ben a világ három legnagyobb exportálója közé tartozott, valamint az év legjelentősebb autóexportőre lett.²² Legjelentősebb export partnerei közé tartozik az Európai Unió, az Egyesült Államok, Kína, Svájc és Oroszország.²³

A dinamikusan fejlődő BRICS országokkal való kapcsolatfenntartás is fontos részét képezi a német gazdaságpolitikának, hiszen széles piacot és új lehetőségeket rejtenek. Persze az érem másik oldalára is tekintve politikai berendezkedéseik bizonytalansága az általunk már természetesnek vett szabad piactgazdaságra nézve veszélyeket és korlátokat is tartalmaz. Míg a Német Kereskedelmi és Iparkamara az ASEAN országokat jelölte meg potenciális

²²[http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_bis_e.htm?solution=WTO&path=/Dashboards/MAPS&file=M](http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_bis_e.htm?solution=WTO&path=/Dashboards/MAPS&file=M%20ap.wcdf&bookmarkState={%22imp%22:%22client%22,%22params%22:{%22langParam%22:%22en%22}})

²³ http://www.economywatch.com/world_economy/germany/export-import.html

partnerekként, addig a Német Iparszövetség (BDI) Latin- Amerikai országokat, az Arab világot és Észak- Afrikát.²⁴

²⁴ <https://www.deutschland.de/en/topic/business/globalization-world-trade/germany-a-motor-in-the-world-economy>

3. A NÉMET VÁLSÁGKEZELÉS AZ EZREDFORDULÓT KÖVETŐEN, KIEMELVE A FOGLALKOZTATOTTSÁG NÖVELESÉÉRT TETT INTÉZKEDÉSEKET

3.1.Nemzetgazdasági válság

A válságkezelés esetében érdemes mélyebbre nyúlnunk az időben, mivel a 2008-2009-es világválságot megelőzően komoly nemzetgazdasági válság sújtotta az országot. A német újraegyesítést követően a keleti ország rész Nyugat- Európához való dinamikus felzárkózásba kezdett, míg a nyugati ország részt anyagilag erősen visszahúzta a források fokozottabb szétosztása. 2003-2004-re már majdnem teljesen elvesztették nemzetközi versenyképességüket, eközben félelmetesen emelkedett a munkanélküliségi ráta, a GDP-hez viszonyított költségvetési hiány meghaladta az EU által megengedett mértéket. Lelassult az életszínvonal növekedése, csökkent a fogyasztás, erősödött a takarékoság, ugyanakkor az ország maximálisan a maga javára fordította a globális konjunktúrát, mert exportjai által versenyképesebbé vált, mint valaha.

2002-től, még a világválság kirobbanása előtt számos a kiadások csökkentését célzó olyan intézkedést tettek, melyek alkalmazására más országok a krízist követően kényszerültek, így a németek lépéselőnybe kerültek.

A problémát a túl magas bérek, valamint a merev és bőkezű munkaerőpiaci és társadalmi rendszer jelentette. Próbáltak olyan reformterveket kitalálni, amik megoldják a gondokat, de az emberek is képesek elfogadni nagyobb ellenállás nélkül. 2002 augusztusában a Volkswagen személyzeti igazgatója, Peter Hartz állt elő egy reformcsomaggal, melyet meg is valósítottak. A 2002 és 2005 között bevezetett Hartz csomag négy ütemben végrehajtott reformtervet tartalmazott a munkanélküliség leküzdését célozva. Két fő része volt az egész programnak. Egyrészt a munkaügyi igazgatás keretében személyre szabott stratégiával segítettek a munkanélkülieket a munkaerőpiacra való visszatérésben, és részt vettek határozott időre felvett munkaerők közvetítésében is. Másrészt, a nem éppen munkavállaló-barát program negyedik lépéseként összevonták a munkanélküli segélyt a szociális segéllyel, jelentősen csökkentve a támogatás mértékét. Ezzel elsősorban a 4 milliós munkanélküli réteg munkára ösztönzése és a kiadások redukálása volt a cél. Az addigi támogatási rendszer elég nagyvonalú volt és nem ösztönözte munkakeresésre az embereket. Az „egyszemélyes RT” és „Mini job”-ok bevezetésével a feketemunkát akarták elkerülni.²⁵ Utóbbit 400 eurós állásnak

²⁵ <http://www.wsws.org/en/articles/2012/08/hart-a27.html>

vagy részmunkaidős állásnak is hívják. Jelentősége abban rejlik, hogy a foglalkoztatott ily módon keresett havi jövedelme minden külön juttatással együtt nem érheti el a havi 400 eurót. Főállás mellett vagy egyszerre akár két mini job is vállalható, ha ezt a munkaszerződés nem tiltja, de a munkaórákra és biztosításokra szigorú szabályok vonatkoznak. Ezáltal az embereknek mind kevesebb lehetőségük maradt a válogatásra, és minden a képességeikhez illő, legális munkát el kellett vállalniuk, akkor is, ha az alacsonyabb volt a végzettségüknél. Ez a munkanélküliekre gyakorolt nyomás, hogy bármilyen munkát elvállaljanak függetlenül a képesítésüktől és a korábbi jövedelmektől bizonyos szinten már felvet olyan jogi kérdéseket, mint az emberi méltóság megsértése.²⁶

A csomag bejelentését nagy negatív visszhang, több tízezres tüntetések, demonstrációk követték. Több szakmai szervezet a társadalmi rétegekülönbségek továbbnövekedését jósolta, és úgy tűnik igazuk lett. Adókönyvitést jelentettek be, hogy némiképp csökkentsék a társadalmi ellenszenvet, ezt a bevételkiesést pedig a dohányipari termékek adójának megemelésével ellensúlyozták, illetve privatizációs bevételekből pótolták.²⁷ Az átlagemberek a reformoknak leginkább csak a hátrányait érzik. Lehet, hogy a megszorításokkal sikerül megfelelni az uniós az elvárásoknak és csökkenteni az államadósságot, hiába, ha emberek ebből csak azt látják, hogy sokat kell fizetni és keveset kapnak. Egyszerre kellene szem előtt tartani a lakosok és az ország helyzetét, de elsősorban az emberekre kellene alapozni, hiszen belőlük áll az ország.

A Hartz reformok sikerességét sokan erős kritikával illetik. Bár nőtt a foglalkoztatottság, a kevesebb munkaórákért nem jár annyi fizetés, hogy elfogadott életszínvonalat tudjanak fenntartani. Nőttek a bérkülönbségek, az elégedetlenségek, ráadásul az összevont segílyt is jóval többen vették igénybe, mint azt eredetileg gondolták, amin 22 milliárd eurót bukott a szövetségi állam.²⁸ Németország az egyetlen uniós ország ahol az 1990-es évekhez képest 20 év alatt ilyen mértékű jövedelemkülönbségek alakultak ki. 2007-ben foglalkoztatási boom indult, miközben az órabérek csökkentek. 2000 és 2008 között 1,5 százalékkal csökkentették a béreket, míg a többi európai országban emelték őket.²⁹ Óriási szakadék keletkezett a társadalom alsó és felső 10 százalékának jövedelme között. Körülbelül nyolcszoros különbség figyelhető meg, csak úgy, mint Kínában. 2010-ben a 42 millió német foglalkoztatottból csupán 29 millióan kaptak teljes szociális ellátást. Továbbá 5,5 millióan

²⁶ <http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/jan/01/germany-hartz-reforms-inequality>

²⁷ <http://gondola.hu/cikkek/63396>

²⁸ <http://gondola.hu/cikkek/63396>

²⁹ http://www.solidar.org/IMG/pdf/19_solidar_brochgermany-2.pdf

részmunkaidőben dolgoztak, 4,5 millióan pedig kevesebbet kerestek óránkénti 7 eurónál.³⁰ Míg a teljes munkaidős foglalkoztatást csökkentették, addig Németországa volt a második legnagyobb a részmunkaidős foglalkoztatást tekintve az EU27-ben.³¹

3.2.A 2008-as gazdasági világválság

A német nemzetgazdasági és foglalkoztatási válságból éppen kilábaló országot is súlyosan érintette a 2008-as globális pénzügyi válság. Hatékony intézkedésekkel azonban sikerült a pénzügyi szektor és piac stabilizálása. A világválságot követően különféle segélycsomagok kiosztásában találták meg a megoldást az összeomlással fenyegetett bankjaik számára. Sőt, az Egyesült Államokkal, Nagy- Britanniával és Franciaországgal közösen még más nemzeti bankoknak is küldtek milliárdos pénzügyi segélycsomagokat gazdaságaik helyreállítása érdekében. Életben tartották a gazdaságot infrastrukturális beruházásokkal, csak úgy, mint az 1929-es válság idején Amerika. Az állami programok, mint utak javítása, iskolák és más közösségi épületek építése sikeresnek bizonyultak.

A német munkaerőpiac fejlődése már a válság kezdetén a „job miracle” jelzőt kapta, hiszen addigra éppen beértek a Hartz csomag reformjai. Ennek ellenére nekik is fel kellett készülniük az elkövetkezendő évekre. 2008-ban, a válság kirobbanását követően több tervezetet is kidolgoztak. A Német Szakszervezeti Szövetség egy 60 milliárd eurós gazdaságnövelő csomagért folyamodott az államhoz, hogy a tervezett több mint 1 400 000 új munkahely megteremtését megvalósíthassák a következő két évben. A gazdaságserkentő csomag tartalmazott kiterjedtebb hiteleket a privát szektornak, építőipari pénzügyi támogatásokat, versenyeztető bónuszokat az autógyártás produktivitásának támogatására és a rövidebb munkaidő projekt további alkalmazását.³²

Olyan általános feltételeket dolgoztak ki a vállalatok számára, melyekkel a továbbiakban csökkentik a mellékes bérköltségeket, a munkaerőpiacot rugalmasabbá teszik és megtisztítják a bürokráciától. Ezután a 2008-as társasági adó reform következtében csökkentették a vállalatok adózási terheit.³³ Az elmúlt két évtizedben számos terület szabályozásával, -így a munkaidő, szociális juttatások, munkajog és a foglalkoztatottak védelme- nőttek a béregyenlőtlenségek és az atipikus foglalkoztatás. Továbbá nőtt a

³⁰ <http://www.wsws.org/en/articles/2012/08/hart-a27.html>

³¹ http://www.solidar.org/IMG/pdf/19_solidar_brochgermany-2.pdf

³² http://www.solidar.org/IMG/pdf/19_solidar_brochgermany-2.pdf

³³ <https://www.deutschland.de/en/topic/business/globalization-world-trade/germany-a-motor-in-the-world-economy>

szegénység kockázata, csökkent a társadalombiztosítási rendszerek tagjainak száma, az oktatásba és az élethosszig tartó tanulási programokba való beruházások is alacsonyan maradtak.³⁴

Nem csak náluk feszültség forrása a társadalmon belüli jövedelemkülönbség. Európa-szerte találkozhatunk a problémával, amit mindenhol másként próbáltak orvosolni. Más okoknál, például az egykulcsos adórendszerrel fogva, de hazánkban is szélesedett ez a jövedelmi szakadék, ami meglepő módon európai országok között relatíve kicsi. Európai szinten tekintve a kérdésre: Az Európa 2020 stratégia 3 fő uniós prioritást céloz, melyek közül az egyik a szegénységgel veszélyeztetettek és szociálisan kirekesztettek jelenlegi körülbelül 115 milliós számát 20 millió alá csökkenteni és 75 százalékos foglalkoztatási szintet elérni.³⁵ Ennek alapeleme a „flexicurity”, azaz a flexibility (rugalmasság) és a security (biztonság) egyesített koncepciója az európai munkaerőpiacon. 1990-es évek elejétől Dániában és Hollandiában alkalmazott szakpolitikai eszköz, melynek főbb elemeit 2007-ben az Európai Tanács is elfogadta. Így az élethosszig tartó tanulás elősegítése, rugalmas és megbízható szerződési formák kidolgozása, alkalmazkodóképesség javítása, korszerű munkajogi szabályozás és társadalombiztosítási rendszerek, hatékony munkaerőpiaci eszközök alkalmazása jegyében születtek a német reformok a gazdasági válság negatív hatásainak kiküszöbölésére. Elsődleges szempont a tömeges elbocsátások megelőzése volt.³⁶

2009-ben a nemek közötti fizetésekben 23 százalékos különbség volt megfigyelhető, ami az egyik legmagasabb európai. Főleg az alacsony tudást igénylő területeken tudták növelni a foglalkoztatást (vendéglátóiparban, mint például a McDonalds). 2008-ban az ilyen részmunkaidős mini állások 80 százalékában nők dolgoztak. Helyzetüket általánosságban karakterizálja, hogy kevesebb bérért, rövidebb munkaidőben, a kilátásban kevesebb előlépési lehetőséggel foglalkoztatták őket.³⁷

Az alacsony jövedelműek számának gyors növekedése miatt a bérminimum jogi szabályozásának hiánya sokat vitatott kérdése a német politikának. A problémát egy, a kiküldött munkavállalókra vonatkozó törvénnyel oldották meg, mely lehetővé tette, hogy az országban dolgozó külföldi munkavállalókra is kiterjeszthessék a bérekre és munkakörülményekre vonatkozó feltételeket kollektív szerződésekkel.

³⁴ http://ecfr.eu/page/-/ECFR83_GERMANY_BRIEF_AW.pdf

³⁵ <http://search.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?cote=ECO/WKP%282012%2929&docLanguage=En>

³⁶ http://www.euvonal.hu/index.php?op=kozossegi_politikak&id=47

³⁷ http://www.solidar.org/IMG/pdf/19_solidar_brochgermany-2.pdf

A munkaerőpiac helyzetét felmérő kutatások eredményei azt mutatják, hogy több mint 2000 húsz vagy több főt foglalkoztató vállalatot megkérdezve a legtöbb helyen a munkaidő hosszának változtatásával próbálták a problémákat megoldani.³⁸

Még tartanak az évezred elején beindított Agenda 2010 reformcsomag hatásai, melyek az állami költségvetések megszilárdítását, az uniós államok versenyképességének növelését és a szociális biztonsági rendszerek finomhangolását irányozták elő.³⁹

Rugalmasabbá tették a munkaerőpiacot és igazították azt a kor igényeihez. Megfekeztek a tömeges munkanélkülivé válást rövidebb munkaidő kiszabásával és a nyugdíjazási rendszer megreformálásával. Megnyirbálták a munkanélküli segély kereteit, hogy munkára ösztönözzék az embereket, valamint megegyezett a kormány a szakszervezetekkel, hogy a béreket csökkentik, viszont a munkahelyeket garantálják. Rövidebb munkaidőt állapítottak meg kevesebb pénzért, viszont senkit nem fosztottak meg állásától. Reális kompromisszum és egyben elfogadható megoldás volt ez, melynek segítségével az OECD⁴⁰ 2009-es jelentése alapján 500 000 munkahelyet mentettek meg.

4. ábra: A német munkanélküliségi ráta változása 2000 és 2013 között.

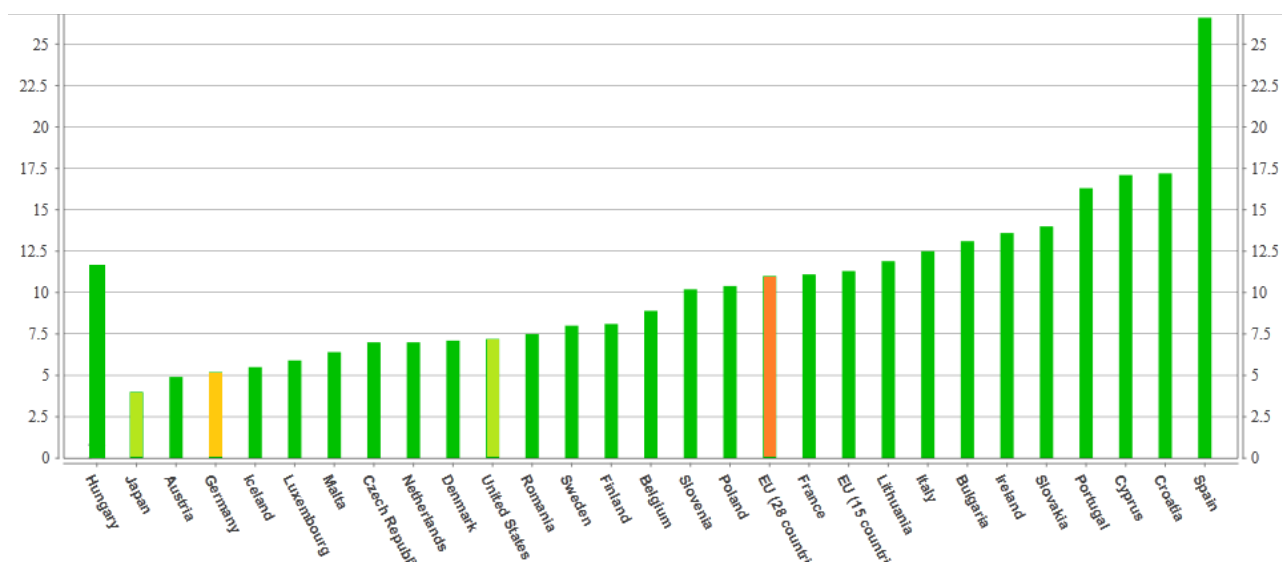
Forrás: www.tradingeconomics.com, Deutsche Bundesbank, 2013.

³⁸ http://ecfr.eu/page/-/ECFR83_GERMANY_BRIEF_AW.pdf

³⁹ <http://www.social-europe.eu/2012/04/agenda-2010-the-key-to-germanys-economic-success/>

⁴⁰ OECD= Organisation for Economic Co-operation and Development= Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet 1961-ben alapult, míg jogelődje az OEEC 1948-ban. Célja, hogy segítse a tagállamok kormányait a lehető legjobb gazdasági és szociális politika kialakításában és értékelésében.

A munkanélküliségi ráta világszerte emelkedik, hiszen beruházások hiányában és tömeges becsődölések következtében sokakat bocsátottak el. Tipikus jellemzője a világválságot kísérő recessziónak, azonban Németországban ez a szám fokozatosan csökken. Az ezredfordulót követően 2005-ben mérték a munkanélküliek legmagasabb számát, mely az egész német lakossághoz viszonyítva majdnem meghaladta a 14 százalékot. Viszont azóta folyamatosan csökkenve 2012-re ez az érték 5,5 százalék alá süllyedt, ami bármely hasonló méretű európai országgal vagy akár az Egyesült Államokkal összehasonlítva a német újraegyesítést követő időszak legjobb eredménye.⁴¹ Ezzel 2012 októberében új rekordot értek el 41,9 millió fő foglalkoztatásával a 81,3 milliós lakosságból. Más kérdés, hogy milyen feltételekkel dolgozik ez a majd 42 millió fő, hiszen a megszorító intézkedések hatását náluk is erősen érezni lehet.

5. ábra: Munkanélküliségi ráta állása országonként 2013 szeptemberében.

Forrás: epp.eurostat.ep.europa.eu, 2013.

2012 végén a német munkaerő piac még mindig erős a folyamatban lévő euró krízis és gazdasági recesszió ellenére és az ország Európa legbiztosabb foglalkoztató piacát jelenti a 16 és 24 év közötti fiataloknak. Főleg a STEM⁴² területeken végzeteket próbálják az országba

⁴¹ <http://www.tradingeconomics.com/germany/unemployment-rate>

⁴² STEM= Science, Technology, Engineering, Mathematics. Az oktatás bizonyos területeit összefogó betűszó. Ide tartoznak a tudományos, technológiai, mérnöki és matematikai területek.

csábítani különböző kedvezményekkel, mivel előre láthatólag 2020-ra hiány lesz az országban ezekből a képzett szakemberekből.⁴³

Jelentős terhet jelent a fejlett társadalmakra jellemző fogyó népesség problémája valamint a bevándorlás csökkenő tendenciái, melyek reformokra és megszorításokra készítetik a vezetést az általános jólét fenntartása érdekében. Egyébiránt éppen a beáramló képzett európai fiatalok azok, akik emelik a német foglalkoztatottsági rátát megfelelő munkaerőt nyújtva az ottani vállalatoknak.

A pénzügyi krízis tekintetében Németország magasabb szinteken is erősen próbálta elősegíteni a problémák megoldását. Célul tűzte ki a pénzügyi piac minden résztvevőjére, termékére és szegmensére vonatkozó szabályozást. Ezzel egy időben a bankokra és biztosítási cégekre vonatkozó díjazást szigorították, a menedzserek kirívóan magas bónuszait pedig betiltották. A Szövetségi Kormányzat remélte, hogy ezekkel a döntésekkel legyőzheti a hanyatlást, és amilyen gyorsan csak lehet, a válságtól megerősödve folytathatja lendületes fejlődését az ország. Mind a köz-, mind a magánszférában óriási hitelek szükségesek a fizetések teljesítéséhez. Miközben az ország egyre inkább növelte az exportját és innovációs technikákat fejlesztett ki, hogy munkalehetőséget biztosítson, megbukott az életszínvonal javítására irányuló terve. Elkerülhetetlen volt a bérek hosszú távú alacsonyan tartása. Ezt mutatja az is, hogy miután 2010-ben elkezdtek emelkedni a reálbérek a német versenyképesség már „alábbhagyott.”

A válság természetesen az ipari szektort is erősen érintette, éppen ezért aktívan dolgoznak a jövő járműveinek kifejlesztésén, új lehetőségeket keresve az élen maradásra. Környezetbarát, hibrid és elektromos autókat fejlesztenek. 2008 és 2009 eleje között 6,7 százalékkal esett az ország GDP-je, legsúlyosabban a fémfeldolgozó-ipart és a vegyipart sújtva.⁴⁴

Míg más országok az évezred elejétől kezdődően egészen 2008-2009-ig óriási mennyiségben fogyasztottak, hatalmas adósságokat halmoztak fel, addig a németek takarékoskodtak. *Abból éltek, hogy mások fogyasztottak, így vált Németország „export-világbajnokká”. Majd bekövetkezett a válságok válsága. Míg mindenki más kénytelen takarékoskodni, a németeknek most van terük növelni a fogyasztásukat.*⁴⁵

Az ország versenyképességének növelése és korábbi szerény költségeik pozitív folyó fizetési mérleget eredményeztek. A közvetlen külföldi tőkebefektetések száma emelkedett, de az utóbbi években Németország jelentősen visszafogta a közpénzekből finanszírozott

⁴³ <https://www.deutschland.de/en/topic/business/globalization-world-trade/germany-a-motor-in-the-world-economy>

⁴⁴ http://www.solidar.org/IMG/pdf/19_solidar_brochgermany-2.pdf

⁴⁵ <http://www.privatvagyonkezeles.hu/alapblog/37-zentuccio/1290-a-nemetorszagi-csodakrol>

beruházásokat, így a német közberuházások számottevően elmaradtak más uniós tagállamokétól. A 2000-ben 1,7 százalékos mérleghiány 2007-re 7,4 százalékos többletté fordult át, s 2012-ben a mérleg továbbra is a GDP 5 százalékának megfelelő pozitívumban maradt.⁴⁶

A modern német gazdaságot hosszú ideje az export tartja fenn, de végre 2012-ben elkezdett nőni a fogyasztás is. Egyre növekszik a beruházások száma, nő a foglalkoztatottsági ráta, emelkednek a reálbérek, az emberek nagyobb anyagi biztonságban érzik magukat, és többet vásárolnak, ami végre belülről lendíti fel a gazdaságot.

⁴⁶ http://ecfr.eu/page/-/ECFR83_GERMANY_BRIEF_AW.pdf

4. A NÉMET GAZDASÁGI SIKER TITKA

Világhírű a német precizitás, pontosság, mely a mindennapi életben, de a politikában, kormányzati döntésekben, gazdasági tervekben egyaránt megmutatkozik. „Valamit nagyon jól csinálnak”, hiszen a nyugat-európai országok közül kiemelkedve veszik fel a versenyt a világ legkülönbözőbb pontjain fekvő gazdasági nagyhatalmakkal. Ha már felállítottak egy jó példát, miért nem követi az ő stratégiájukat mindenki? Túlságosan utópikus lenne az a kérdés, hogy miért nem lehet olyan sikeres és gazdag az összes ország, mint ők? Magyarország szoros kapcsolatokat ápol Németországgal, mégis utolérhetetlenül le van maradva hozzá képest akárhogy is nézzük. Na de miért olyan erős a német gazdaság és milyen leckéket kellene eltanulnunk tőlük?

Sikerük több gyökerű, amit e dolgozatnál hosszadalmasabban lehetne fejtegetni, éppen ezért a főbb okokat kiemelve csupán néhány szót ejtenék róla. Arról az országról, melynek gazdasága képes megállítani az eurozóna teljes bukását, és elég gazdag ahhoz, hogy megmentse az eurót. Elsősorban a német újraegyesítést követő időszakra, s főként az elmúlt évtizedre hivatkozva emelném ki mai sikerességük okait.

10 éve még „Európa beteg emberének” tartották, ma pedig az Európa számára is követendő példaként emlegetik. A 2000 és 2005 közötti időszakban modernizálta magát az ország, és lefektette az alapjait a 2006-tól induló virágzásnak.⁴⁷ A krízis nagy tesztje volt az uniónak, de az ország gazdasági irányvonalának is.

Bár akkoriban egyrésről sok kritika érte, míg a másik oldalról túlbecsülték jelentőségét, mára megállapítható, a Gerhard Schröder kancellársága idején bevezetett Hartz reformok nagymértékben hozzájárultak a „csoda” alapjainak letételéhez. Lényegében a munkaerőpiaci reformokkal megtámogatott visszafogott bérpolitika és a költségvetési kiadások szigorú kordában tartása eredményezte a német gazdasági csodát. Azonban ez a fiskális megszorító politika nem csak előnyökkel járt, hanem számos negatív gazdasági és szociális mellékhatással is. Talán a termelékenység alacsony szintje a legszembetűnőbb, ami 1999 és 2010 között nem csak a korábbi éveket múlta alul, de a legtöbb eurozóna tagországot is. Mivel a technológiai fejlesztésben élen jár az ország, az oktatás, humán erőforrás és kutatás- fejlesztés terén lenne szükség további ráfordításokra a termelékenység javítása

⁴⁷ <http://www.social-europe.eu/2012/04/agenda-2010-the-key-to-germanys-economic-success/>

érdekében.⁴⁸ Árversenyképességének javulása a bérek visszafogásának volt köszönhető, amit hosszú távon a termelékenység javításával kellene más országokban elérni.⁴⁹

Németország gazdasága alapvetően exportorientált, arra alapozott. Az export profitot termel, a profit új beruházásokat ösztönöz, a beruházások pedig új munkahelyet és fejlesztéseket jelentenek, minek következtében nő a fogyasztás. Tehát a beruházások és a fogyasztás ily módon való összekapcsolódása viszi előbbre a gazdaságot, elégíti ki a hazai fogyasztói igényeket. Sokszor az európai országok saját hazai piacaira is többet juttat, mint amennyit azok maguknak megtermelnek. Vezető exportőr a gépgyártás, autóipari, vegyipari és háztartási cikkek területén.

2011-re Kínát követve a világ második legnagyobb exportőre lett 1516 trillió dolláros bevétellel⁵⁰, ami hozzájárult ahhoz, hogy sikeresen erősítse gazdaságát és az egy főre eső GDP-je gyorsabban növekedjen, mint bármelyik másik hasonlóan fejlett országé. A német államháztartás csaknem egyensúlyban van és az államadósság szintje a GDP arányában is a legalacsonyabb az OECD országok között.⁵¹

Amikor ilyen mértékű virágzásnak indul egy gazdaság, célszerű a termelési állapot fenntartására, kapacitása növelésére törekedni a fejlődés folytatása és kihasználása érdekében. A kisebb-nagyobb hullámvölgyeket követően 2013 áprilisában erőteljesen nőtt a német export a kereskedelmi mérlegen 17,7 milliárd euró aktívumot létrehozva, köszönhetően a Kínában és az Egyesült Államokban megkötött különösen kedvező üzleteknek.⁵² Továbbá a válság előtti időszak keresletigényét kihasználva autóipari igényeit különösen kedvezően tudta érvényesíteni a feltörekvő országokban, így Braziliában, Oroszországban és Kínában.⁵³ Nagy piacigénye veszélyes is lehet. Szinte minden nemzeti piacon megtalálható, és míg a tőlük kiáramló sok termék elárasztja az európai piacot, addig ők sokkal kevesebbet importálnak.

Hosszú távon a kisebb családi vállalkozások adják a gazdaság gerincét és a szolgáltatásokban a jövő. A gazdasági boom beindulásában igen fontos a magánszektor, különösen a számtalan kis- és középvállalkozás szerepe. Ezekben a vállalatokban ötvözik a stabil családi vállalkozások és a nagyipari technológiák előnyeit. Előbbiek előállítják azokat az eszközöket, amelyekre a fejlődő piacnak szüksége van, a mindennapi élethez tartozó fogyasztási cikkeket, s közben saját képességeiket is fejlesztik. Utóbbiak pedig főként a nagy

⁴⁸ http://ecfr.eu/page/-/ECFR83_GERMANY_BRIEF_AW.pdf

⁴⁹ http://ecfr.eu/page/-/ECFR83_GERMANY_BRIEF_AW.pdf

⁵⁰ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2078.html#gm>

⁵¹ http://ecfr.eu/page/-/ECFR83_GERMANY_BRIEF_AW.pdf

⁵² <http://www.welt.de/wirtschaft/article116905411/Deutsche-Exporte-steigen-ueberraschend-kraeftig.html>

⁵³ http://ecfr.eu/page/-/ECFR83_GERMANY_BRIEF_AW.pdf

márkájú német autóipart jelentik, hiszen a felsőkategóriás autók új piacra való betörése óriási profitot hoz az ország kereskedelmi mérlegét pozitív irányba billentve.

Elfogadva és mindennapi használatba véve a gyenge eurót, még így is azon kevés országok közé tartozik, amely fizetési egyenlegét szuffícien⁵⁴ tudja tartani. Az eredeti német márkával még sokkal erősebb is lehetne.

Alacsony az országban a magánszféra eladósodottjainak száma, mivel míg szerte Európában az 1990-es, 2000-es években óriási hitelekkel vettek fel az emberek, addig a németek ezt visszautasították. Ennek oka a Frankfurter alapítású Julius Baer bank gazdasági igazgatóhelyettese David Kohl szerint, hogy a valódi kamatlábak stabilak maradtak Németországban, nem úgy, mint más európai országokban- például Nagy- Britannia, Olaszország, Portugália vagy Spanyolország- ahol az infláció csökkenése miatt csökkent a kamat, ez pedig hitelfelvételre ösztönözte az embereket. Egy másik ok lehet egyszerűen a német mentalitás: nem szívesen vesznek fel kölcsönt, nem abból élnek.⁵⁵

Érdemes kiemelni az oktatás és a munka megítélésével kapcsolatban, hogy náluk nem szégyen a kétkezi, technikai munka. Ellentétben például hazánkkal, ahol mindenki diplomás irodai dolgozó szeretne lenni és a hagyományos szakmák szakemberei ezért már hiányoznak a munkaerőpiacról. A legtöbb országban a nagyvállalatok vezetői üzleti iskolákból érkeznek és közgazdász végzettséggel, diplomával rendelkeznek. Azonban a németeknél ennél sokkal fontosabb a megfelelő szakértelem, így egy egyszerű szakmunkás is elérhet magas pozíciókat, ha elég ambícióval és tehetséggel rendelkezik. Sok esetben nem feltétlenül a hosszú évek alatt kitanult, nagyfokú szakértelemre van szüksége a gyáraknak, hanem egyszerű betanított munkásokra, ezért szívesen integrálják a fiatalokat már igen korán szervezetükbe.⁵⁶ Ehhez jó alapot nyújtanak kitűnő gyakorlati szakképzéseik, melyeket már tizenévesként meg tapasztalhatnak a diákok. Az utóbbi években azonban elhanyagolták ezt a területet.

A válságkezelési intézkedéseik ismeretében: vajon szolgálhat- e életképes modellel a többi európai állam számára? Sebastian Dullien a német modellt elemző ECFR tanulmányában úgy véli: valószínűleg nem. Náluk sem arattak osztatlan sikert az elmúlt évtizedek újításai, továbbá az eltérő körülmények és gazdasági faktorok miatt sem alkalmazható teljes egészében a német példa.⁵⁷ Új béripolitikáknak kedvezve az oktatás és a kutatások háttérbe szorításával a technikai fejlesztések lemaradását és valószínűleg lassabb

⁵⁴ Egy gazdálkodó egység bevételi többlete, amikor a bevételek meghaladják a kiadásokat.

⁵⁵ <http://www.bbc.co.uk/news/business-18868704>

⁵⁶ STEFAN BECK, FRANK KLOBES, CHRISTOPH SCHERRER: Surviving globalization? 90. oldal

⁵⁷ http://ecfr.eu/page/-/ECFR83_GERMANY_BRIEF_AW.pdf

növekedési ütemet érnének el, ami az európai versenyképességet csökkentené. Ennek ellenére sok ország örülne, ha legalább megközelíthetné azt a szintet, ahol most a németek tartanak.

A legfontosabb érv, pedig az, hogy nem lehet mindenki gazdag és erős. Mindig is voltak nagyok és kicsik, gazdagok és szegények, erősek és gyengék. A világszintű egyenlőség egyszerűen elérhetetlen, ehelyett egyensúlyra kell törekedni. Közelíteni lehet egymáshoz az eltérő szinteket, segíteni a gyengébbeket, de a nagyoknak nem érdeke, hogy valódi egyenlőséget érjenek el. Ha mindenki ugyanazokkal a döntésekkel próbálná saját államát megreformálni, akkor sem sikerülne az eltérő szervezési, társadalmi, gazdasági jellegzetességek miatt. A fejlett országoknak is olyan piacokra van szükségük, ahol termékeiket árúsítani tudják. Viszont ha a Földön mindenhol micro chipeket gyártanának, nem lenne kinek eladni azokat. Másrészt nem lennének például mezőgazdasággal foglalkozók, hiszen a szolgáltatások és a kutatás- fejlesztés szektora nagyobb hasznot hoz, ha kellően ki tudják azt aknázni.

Visszakanyarodva az eredeti kérdéshez, Sebastian Plóciennik, a wroclawi egyetem tanára arra figyelmeztet, hogy a német növekedési modell hosszú távon nem fenntartható, Európában nem lehet állandó és folyamatos folyó fizetési mérleg többlet, ehelyett egyensúlyra kell törekedni.⁵⁸

⁵⁸ <http://efni.pl/wp-content/uploads/2013/09/niemiecki-model-wzor-dla-europy-en.pdf>

5. NÉMETORSZÁG KÜLKAPCSOLATAI

5.1. Nemzetközi szervezetekben való részvétele

Mindkét világháború kirobbantójaként és a vereségek ellenére mondhatjuk, mégis győztesen került ki a háborúból. Olyan jelentős a német gazdaság Európa számára, hogy nem hagyhatták magára az országot, hogy saját maga oldja meg a problémáit és álljon talpra. A német ipar nélkül Európa sem működhet, és erre a felismerésre ráeszmélve muszáj volt a nagyhatalmaknak beavatkozniuk és segíteniük.

Az Európai Unió egyik alapítójaként kulcsfontosságú tagja a kontinens gazdasági, politikai és védelmi szervezeteinek. Ez a kapcsolat pedig a francia-német megbékéléssel és a Szén- és Acélunióval kezdődött 1951-ben, majd folyamatosan kibontakozott. Németország és 10 másik európai ország 1999-től számlapénzként kezdte használni az eurót, 2002-től pedig megjelent a készpénzforgalomban is. Kelet- és Nyugat- Németország 1990. évi egyesülését követően nehéz feladat várt a két országrészre. Évente 80 milliárd USA dollár értékű segélycsomagot fordít az egykori nyugati rész a keleti területek modernizációjának és az ország egésszé integrálásának érdekében, amely várhatóan egészen 2019-ig folytatódni fog.

Világszinten több mint 60 kisebb- nagyobb nemzetközi szervezet, csoportosulás és egyezmény tagja Németország. Ezek között találunk számos gazdasági, pénzügyi, banki, fejlesztési, szociális, támogatási, nukleáris, védelmi vagy éppen turisztikai témájú csoportot. Sok közülük ismerős lehet, mint a WTO, NATO, Interpol, OECD, ENSZ, annak keretein belül például az IMF és a WHO.⁵⁹

5.2. Az Európai Unió és Németország

Németország vezető szerepe az Európai Unión belül megkérdőjelezhetetlen. Az uniónak mindenképpen jó a német jelenlét, hiszen az alapja és nélkülözhetetlen része az európai egységnek. De vajon Németország profitál e annyit az uniós tagságából, hogy megérje visszafogni gazdaságát és milliárdos mentőcsomagokat osztani szét a csőd szélén álló gyenge láncszemek- mint Ciprus, Görögország, Svédország vagy Írország- kisegítésére?

Egy 2011 januárjában készített felmérés szerint 10 év alatt 40 százalékról 60 százalékra nőtt az unióval szemben egyre bizalmatlanabb német lakosok száma.

⁵⁹ WTO= Világkereskedelmi Szervezet, NATO= Észak- atlanti Szerződés Szervezete, Interpol= Bűnügyi Rendőrség Nemzetközi Szervezete, OECD= Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, ENSZ= Egyesült Nemzetek Szervezete, IMF= Nemzetközi Valutaalap, WHO= Egészségügyi Világszervezet.

Legtöbbjük, sok szakértőt beleértve is leginkább ez euró bevezetését bánja, hiszen ezzel egy rendkívül stabil valuta használatával kellett felhagyniuk. Tízből kilenc megkérdezett német közgazdász professzor megtagadná az európai mentőcsomagok kiutalását, mivel ez csak egy utolsó biztos pontot nyújt a felelőtlenül túlköltekező államoknak, akik tudják, ha szükség van rá, az unió úgyis kisegíti őket, már csak a dominó mechanizmus elkerülése érdekében is. E lehetőség létezése tehát nem ösztönzi ésszerű és önálló működésre a tagállamokat, akik így nem tanulnak hibáikból. Ezen kívül sokak szerint nem igazságos, hogy olyanok vállalják a felelősséget és fizessenek az elkövetett hibákért, akiknek semmi közük ahhoz.⁶⁰

*„A válságkezelés kapcsán Berlin jelentőségét nem csak a pénz adja, hanem az is, hogy jelenleg az EU- n belül csak Németországban található olyan mélységű és szélességű tudással rendelkező elit, amely képes a helyzet uniós szintű összetettségének átlátására és feldolgozására. A kancellár a helyzet összetettségét belátva azt is felismerte, hogy semmi értelme mindenkiben a hibást keresni és utasításokat adni, hanem a milliónyi érdek közt csak lassan lavírozva, óvatos lépésekkel lehet előrehaladni”.*⁶¹

A német munkaerőpiac helyzetét tekintve mindenképpen profitál az ország az unión belül megvalósuló szabad munkaerő áramlás elvéből. Ugyanis a migrációs folyamatok vizsgálatára létrehozott tudományos tanácsadó testület (SVR)⁶² Berlinben bemutatott 2013. évi jelentése szerint⁶³ a bevándorlók kétharmada valamely uniós tagállamból érkezik, ráadásul nagy részük fiatal és magas szakképzettségű. Ellentétben a korábbi tapasztalatokkal, amikor elsősorban a jobb megélhetés reményében keletről érkező alacsonyabb képzettségű polgárok érkeztek az országba. Az otthonukban főként a válság során munkanélkülivé váltak, vagy eleve munkát sem kapó fiatalok előszeretettel indulnak nyugat, Németország felé új lehetőségeket keresve. A bevándorlók magas száma pedig enyhíti a németországi munkaerőhiányt, a vállalatok számára szakképzett munkaerőpiacot jelent, továbbá csökkenti hazájuk szociális költségeit, hiszen a továbbiakban nincs szükségük a különböző szociális juttatásokra, munkanélküli segélyekre. A másik oldalon viszont a külföldi munkavállalással éppen az értelmiségi, tanult, szakképzett réteg, főleg fiatalok hagyják el országaikat

⁶⁰ http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR36_GERMANY.pdf

⁶¹ http://velemenyevezer.blog.hu/2012/09/13/miert_csak_nemetorszag_mentheti_meg_az_eurozonat

⁶² SVR: a migrációs folyamatok vizsgálatára létrehozott tudományos tanácsadó testület.

⁶³ http://www.svr-migration.de/content/wp-content/uploads/2013/04/Web_SVR_Jahresgutachten_2013.pdf A kutatás során 2200 olyan embert kérdeztek meg szűrőpróbaszerűen, akik 2012 augusztusában és szeptemberében érkeztek Rhein-Ruhr, Stuttgart, Rhein-Main, Berlin és Halle-Leipzig tartományokba.

megfősztvá ezzel hazájukat a fiatalokra, kutatásokra és beruházásokra alapozott fejlesztésektől. Ez a folyamat idegen szóval a brain-drain.

Egész Európában még az általános munkanélküliségnél is súlyosabb probléma a fiatalok rendkívül magas munkanélkülisége, mely egy fontos megoldandó feladata az unió közösségének. 2013 áprilisában Németországban volt ez az érték a legalacsonyabb 7,5 százalékkal, míg még februárban a legmagasabb Görögországban drasztikus 62,5 százalékkal.⁶⁴

Németország legfontosabb külkereskedelmi piaca az eurozóna, hiszen az ország exportjának 40 százaléka⁶⁵ ide áramlik. 2012 első felében csökkent az unióval folytatott kereskedelem, az Egyesült Államokba és Kínába áramló export viszont nőtt.

Az országban előállított javak és szolgáltatások 41 százaléka exporttermékként elhagyta az országot 2011-ben. Ez a jelentős hányad a világgazdaságba integráltságát és attól való függőségét is alátámasztja. Nem csak az egyik legnagyobb exportőr, de a világ legnagyobb külföldi befektetői közé is tartozik. 2010- ben elérte a mérőldkönek számító egyezer milliárd eurós értéket, melynek fele Európán kívüli országokba áramlott. A másik oldalról nézve felgyorsult a Németországban megvalósuló befektetések száma is elsősorban Hollandia, Kína, és Japán irányából.

A 2013. szeptemberi németországi parlamenti választások eredményeit lélegzetvisszafojtva várta egész Európa. Angela Merkel immár harmadszor kapott esélyt az ország ügyeinek rendbetételére. Nagy kérdés, hogy a továbbiakban engedve a lázadó német társadalomnak számukra kedvező döntésekkel fogja e vezetni az országot, vagy elsőbbséget fog élvezni az európaiság. Megkérdőjelezhetetlen sikerüket a bérek szabályozásának és az export versenyképesség megtartásának köszönhetik, de megoldásra várnak olyan kifogásolt területek, melyek náluk komoly motivációvesztéshez vezethetnek. A legtöbb európai államban általános probléma például a nagy bérkülönbség, lemorzsolódó infrastruktúra vagy a felsőoktatás és K+F hiányosságai és ennél súlyosabb kérdések foglalkoztatják a kormányokat.⁶⁶

Mindenesetre, egyértelműen nehéz mindenki számára elfogadható intézkedéseket bevezetni, amikor választani kell egy általuk vezetett kontinens vagy őket hatalomra juttató és nekik bizalmat szavazó nemzet támogatása között.

⁶⁴ http://ecfr.eu/blog/entry/unemployment_across_the_eurozone

⁶⁵ <http://www.tradingeconomics.com/germany/exports>

⁶⁶ <http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/sep/22/germany-european-crisis-elections>

Franciaország és Németország viszonya az örök rejtély. A már több mint 50 éves együttműködésük az Európai Unió megalapításáig vezethető vissza, hiszen e két ország megbékélésén alapul az unió létrejötte. Kapcsolatuk elsősorban gazdasági alapokon nyugszik, politikai nézetkülönbségeik nem egyszer kerültek felszínre. *„Így az együttműködés sokszor fáradtságos, hiszen mintha a két nemzet a Marsról és a Vénuszról jött volna.”* Bár jelenleg is vannak véleménykülönbségek a bankunió és az eurozóna válságának kezelése terén, *„ezek a konstruktív jellegű viták az ékkövei a német- francia kapcsolatnak, melyek előreviszik az európai integráció fejlődését”*.⁶⁷

5.3. Kína és Németország

Kína Németország harmadik legnagyobb kereskedelmi partnere. Elsősorban gazdasági jellegű kapcsolat áll fenn a két ország között, ezek kialakulása azonban hosszú évek politikai folyamataira vezethetők vissza. Kína gazdasága az 1970-es évek második felében nyílt meg Nyugat felé, a németekkel pedig az újraegyesítést követően az 1990-es években kezdődött élénkebb kapcsolatfelvétel, valamint jelentős gazdasági és kulturális kapcsolatok kiépítése. Gerhard Schröder kancellársága idején (1998- 2005) lendült fel igazán az export és az import a két ország között. Az 1972 októbere óta eltelt 40 év alatt⁶⁸ ezek a kapcsolatok megerősödtek, sőt számos területen újabb és újabb együttműködések valósultak meg. Céljuk a kiépült bilaterális kapcsolatok fenntartása, melynek érdekében vezető politikusaik is gyakran tesznek látogatást egymás országában. Sajnos Európa, így Németország sincs már olyan pozícióban, hogy „tanácsokkal láthassa el” Kínát, hiszen mindannyian függünk tőle. Aki nem rendelkezik kínai gazdasági kapcsolatokkal, az lemarad a fejlődésben. Bár nem nézik az európaiak jó szemmel a kínai emberi jogi és szellemi-tulajdon jogi szabályozás hiányát, sőt számos kísérletet tesznek e problémák tárgyalásokon belüli megvitatására, sok eredményt eddig nem sikerült elérniük.⁶⁹

Kína még mindig Németországot tartja a legnagyobb európai játékosnak, így az unió is Németországon keresztül próbálja nélkülözhetetlen kapcsolatait fejleszteni Kínával. Németország Kína legnagyobb európai kereskedelmi partnere. 2011-ben 140 milliárd euróra rúgott a közöttük lebonyolított árucseré-forgalom. Európa exportjának fele Németországból

⁶⁷ <https://www.deutschland.de/en/topic/politics/germany-europe/a-new-contrat-social-for-the-eurozone>

⁶⁸ <http://www.dw.de/westerwelle-preist-china/a-16297062-1>

⁶⁹ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2013-0097&language=HU>

érkezik Kínába. Kína európai exportjának majdnem negyede pedig Németországba áramlik. 1999 óta Kína a német cégek befektetéseinek első számú célpontja.⁷⁰

A gazdasági kooperáció mellett kutatási, tudományos és kulturális területeken is együttműködnek úgy, mint közös kutatóintézetek fenntartása és egyetemi tudományos projekteken való közös munka, ezen kívül számos testvérvárosi kapcsolatot is ápolnak.

A két ország között kialakult kapcsolat szempontjából igen érdekes a németek rendkívül pozitív megítélése, mely a történelem során tapasztaltakra vezethető vissza, ezáltal pedig jó alapot nyújt a sikeres együttműködésnek. Ugyanis a kínaiak tisztelik, és példaképnek tekintik a német nemzetet, mivel az elismerte a 20. században elkövetett hibáit, tanult azokból. Fontos megemlítenünk, hogy a kommunista alapokon nyugvó Kína működése a német KARL MARX gondolatain alapul, ami szintén közelebbé hozza a földrajzilag igen messze levő két országot. Továbbá a megbízhatóság, tartósságot és minőséget jelentő német gépgyártás ismert és elismert szerte Kínában, a pozitív tapasztalatok miatt pedig szívesen kötnek új üzleteket. Emellett a német fejlődési modell, a közismert szorgalom és fegyelem a kínai gazdaság megreformálásának kezdetétől követendő például szolgált a kelet-ázsiai ország számára.⁷¹

Kínának technológiára, Németországnak piacra van szüksége. Németország Európa egyik legfejlettebb kutatás-fejlesztéssel foglalkozó országa, mely ma és várhatóan a jövőben is leginkább erre építi kínai kapcsolatait.⁷² Kína nagy érdeklődést mutat a német innováció, a környezetvédelmi tapasztalatok, high-tech fejlesztések és új technológiák iránt. Célja minél újabb módszerek megszerzése, alkalmazása az ország fejlesztése és önállósodása érdekében. Éppen emiatt nem mindig konfliktusmentes a német cégek és Kína együttműködése, hiszen termékeiket sokszor lemásolják és a szerzői jogvédelem hiányában jogaikat nem képesek érvényesíteni.

A két ország egymástól való függősége rendkívüli módon megerősödött az elmúlt 20 évben elsősorban a közöttük kialakuló kereskedelmi kapcsolatok számának gyors növekedése miatt: évről évre növekszik a kereskedelmi forgalom. Németország főleg gépipari termékeket, vasúti szerelvényeket, autóipari és egyéb műszaki berendezéseket szállít Kínába, onnan pedig fogyasztási cikket importál. A kölcsönös kereskedelem mindkét fél számára fontos. Bár a Kínából Németországba érkező fogyasztási cikkek pótolhatóak, a németeknek szükségük van a kínai fellelőpiacra, hogy autóiparukat virágoztathassák,⁷³ Kína pedig azért függ a német

⁷⁰ http://ecfr.eu/page/-/ECFR55_CHINA_GERMANY_BRIEF_AW.pdf

⁷¹ SCHMIDT-GLINTZER, HELWIG: „Europa in chinesischer Sicht“ 34. oldal

⁷² Magyar Tudományos Akadémia Világgazdasági Kutatóintézet: Németország Kína- politikája, készítette HUGYECZ ATTILA közgazdász, 15. oldal

⁷³ http://www.ecfr.eu/blog/entry/china_-_germany_a_new_special_relationship

kapcsolatoktól, mert éppen az ipar alapját adó ágazatokban van szüksége ezekre az importtermékekre. Továbbá nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy Németországban, mint Európa egyik legfejlettebb országában igen jelentős a számítógépek, főleg a notebook-ok iránti kereslet, ezek 80 százaléka pedig Kínából érkezik. Mindkét fél azokat a termékeit exportálja, amelyek előállításából komparatív előnye⁷⁴ ered.⁷⁵ Azonban Németországnak fel kell vennie a harcot az ipari és technológiai ágazatokban is egyre erősödő Kínával, akinek egyelőre nélkülözhetetlenek a német ipari szállítmányok. A kérdés, hogy meddig. Kína rendkívül gyors fejlődésével csak annál is jelentősebb kutatás- fejlesztés területen elért eredmények alkalmazásával lehet tartani az iramot.⁷⁶

Kína a világ legnépesebb országaként óriási felvevőpiaca a német ipar alapját képező autógyártásnak, ezen belül is kifejezetten a luxusautóknak, így az Audi, Porsche, BMW és Mercedes márkáknak. A német autógyártás részesedése a kínai piacon jelenleg 80 százalék. Azonban köszönhetően az országban honosított leányvállalatoknak a McKinsey & Company egy jelentése szerint 2020-ra a prémium kategóriás autók legnagyobb piaca Kína lesz.⁷⁷ Már most a távol- keleti ország áll a második helyen a világ luxusautó piacán Németországot taszítva a harmadik helyre, a dobogó első helye továbbra is az Egyesült Államoké.⁷⁸

2013 áprilisában az egy évvel korábbi adatokhoz képest 7,5 százalékos növekedést mutatnak a BMW eladási adatai. Csak Kínában 11,4 százalékos, Amerikában szolidabb 8,3 százalékos, Európában pedig átlagosan 2,8 százalékos növekedést tapasztaltak. A kínai egyébként az ázsiai eladások 70 százalékát teszi ki, tükrözve az országok szoros kapcsolatát és Kína méretét.⁷⁹

Az eurozóna válsága következtében a német gyártású termékek elvesztik az európai piacaikat, ezzel szemben Kína lendületlenül tör előre.⁸⁰

⁷⁴ Komparatív előnyről akkor beszélünk egy ország esetében, ha az arra a területre szakosodik, amelyben alacsonyabb munkaráfordítással tud termelni, mivel rendelkezik az ehhez szükséges természeti tényezőkkel, tudományos és technikai ismeretekkel, feltételekkel. Ezzel a munkamegosztással pedig magasabb fogyasztási színvonalat érnek el.

⁷⁵ <http://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/bertelsmann-studie-deutschland-und-china-werden-immer-abhaengiger-voneinander/7946392.html>

⁷⁶ <http://www.handelsblatt.com/unternehmen/industrie/wachstumsmarkt-china-grosse-konkurrenz-fuer-deutsche-exporteure/7952634.html>

⁷⁷ <http://www.handelsblatt.com/unternehmen/industrie/bis-2020-china-wird-groesster-markt-fuer-luxus-autos/7876680.html>

⁷⁸ http://www.chinaweb.de/china_politik/beziehungen_deutschland_china/chinesisch_deutsche_beziehungen/china_deutschlandbild_chinas.htm

⁷⁹ <http://www.bmwblog.com/2013/05/13/bmw-group-posts-best-ever-april-global-sales/>

⁸⁰ <http://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/konjunktur-diw-senkt-wachstumsprognose-fuer-deutschland/8044740.html>

5.4. Az Egyesült Államok és Németország

„Amíg az Egyesült Államok és Németország fenntartják nyílt kereskedelmi kapcsolataikat ... az Egyesült Államok a legjobb termékeket állítja elő, a legjobb döntéseket hozza, a legjobb beruházásokat teszi, és Németország hasonlóan cselekszik ... addig közösen képesek vagyunk a legjobbakra”⁸¹

Barack Obama

A történelem során a 17. századtól az Egyesült Államokba való emigrálások és sok esetben egymás elleni háborúk kapcsolták össze a két államot, majd az 1950-es éveket követően a katonai mellett, a gazdasági és tudományos területeken alakultak ki együttműködések. Ma államberendezkedésüket tekintve mindkét ország konföderáció. Hasonló értékeket védenek, úgy, mint szabadság, egyenlőség, demokrácia, emberi jogok. Azonban épp kialakulásukra, eredetükre, szokásaikra tekintettel számos különbség miatt erős fenntartásokkal is rendelkeznek egymás iránt. Az olyan kulcsfontosságú területeken való nézetkülönbségek, mint energiagazdálkodás vagy honvédelem és katonai beavatkozások alapjaiban nyomják rá bélyegüket egymás megítélésére. Főleg a németek által sokszor kritizált terület az iraki eseményekbe való beavatkozás, valamint a környezetvédelemmel kapcsolatos Kyoto-i Egyezmény ratifikálásának elmaradása.

A gazdasági és tudományos együttműködés a legpozitívabb a két ország kapcsolatában. A kölcsönös kereskedelem és a beruházások munkát teremtenek és ösztönzik a gazdasági fejlődést, megalapozzák a német-amerikai kapcsolatot. Az Egyesült Államok Németország legnagyobb külföldi befektetője. Beruházásainak állománya 2009-re elérte a 117 milliárd dollárt a gyógyszerészet, informatika, szolgáltatások, autóipar, biotechnológia és a megújuló energiaforrások területén 2 700 amerikai tulajdonú vállalatnál 622 000 német munkavállalót foglalkoztatva

Németország pedig az Egyesült Államok harmadik legjelentősebb befektetője 2009-ig 218 milliárd dollárral. Még a világválság hatására sem csökkentek ezek a számok, sőt 2007 és 2009 között 60 százalékkal nőtt a német befektetések száma. A több mint 3 500 német tulajdonú vállalat 80 százaléka kis- és középvállalkozás, de találunk nagynevű multinacionális vállalatokat is, mint Siemens vagy Mercedes, melyek összesen majd 615 000 amerikaiak adnak munkát.

⁸¹ <http://germany.usembassy.gov/benchmarks/> “As long as the United States and Germany are keeping our open trading relationship ... the United States making the best products, making the best decisions, making the best investments and Germany doing the same ... then all of us can do well together.” —President Barack Obama

2.táblázat: A 10 legnagyobb német foglalkoztató az Egyesült Államokban 2009-ben.

1. Vállalat	2. Foglalkoztatottak száma
3. Siemens USA Holding	4. 64 000
5. The Great Atlantic&Pacific Tea Company	6. 50 000
7. Fresenius Medical Care Holdings, Inc	8. 39 000
9. T-Mobile USA	10. 36 000
11. ThyssenKrupp USA, Inc	12. 21 000
13. Bayer Corp	14. 17 000
15. Bertelsmann, Inc	16. 17 000
17. BASF Corp	18. 15 000
19. Daimler Trucks	20. 14 000
21. Robert Bosch, LLC	22. 13 500

Forrás: German American Chambers of Commerce, 2009.

3. táblázat: A 10 legnagyobb amerikai foglalkoztató Németországban 2009-ben.

23. Vállalat	24. Foglalkoztatottak száma
25. McDonald's Deutschland, Inc	26. 60 000
27. Ford-Werke GmbH	28. 24 000
29. Burger King GmbH	30. 23 000
31. IBM Gruppe Deutschland	32. 21 000
33. Adam Opel	34. 20 000
35. Procter&Gamble	36. 15 000
37. United Parcel Service Deutschland	38. 14 000
39. Coca-Cola Deutschland	40. 12 000
41. TRW Automotive Gruppe	42. 11 000
43. Johnson Controls	44. 8 500

Forrás: American Chamber of Commerce Germany, 2009.

A transzatlanti piacok a legnyitottabbak, ám egyben a világkereskedelemben legintegráltabbak is, hiszen szerteágazó kapcsolataik elnyúlnak a világ minden tája felé. Az BRICS országok felé történő nyitás és az üzleti kapcsolatok kibővülése ellenére a két ország kapcsolata továbbra is megkérdőjelezhetetlen. A megosztott tapasztalatok, a képzett munkaerő, innováció, versenyképesség, a bár különböző, de hatékony jogrendszer, valamint a gazdasági élet politikai beavatkozásaitól való nagyfokú függetlensége mind hozzájárul ahhoz, hogy példátlan transzatlanti kapcsolat működhessen a két ország között. 2010-ben a

német export 6,8 százaléka, azaz 83 milliárd dollárnyi áru áramlott az Egyesült Államokba, ezzel jelentősebb kereskedelmet lebonyolítva Amerika, mint Kína vagy India felé.

Nemcsak a demokrácia és az emberi jogok legnagyobb védelmezője és az európai politika központi szereplője, de Amerika egyik legnagyobb beruházó, pénzügyi és kereskedelmi partnere is Németország. Az innováció, a vállalatfejlődés és a kutatások területén ez a két ország áll az élen ellátva újításokkal a világ többi részét is.⁸²

2010-ben létrejött egy bilaterális államközi megállapodás a két állam közötti tudományos és technológiai együttműködésről, melynek célja elősegíteni a kooperatív fejlesztéseket és kutatást olyan stratégiailag fontos területeken, mint energiagazdálkodás, klímaváltozás, egészségügy. Az egyezmény keretében évente több ezer diákcserét tesznek lehetővé ismeretátadás céljából, melyek közül az egyik legnagyobb oktatási csereprogram a Fulbright.⁸³ Míg a németek iparukkal, addig az amerikaiak a kutatás- fejlesztés szektorában elért eredményeikkel segítik partnerüket az előrelépésben, megosztva egymással tapasztalataikat és beruházásokkal meghonosítva ezeket az újításokat. Irigylésre méltó például az USA high-tech szektorának sikere a közösségi média (Google, Facebook), fejlesztések, szórakoztatás és pénzügy területén.

2011-ben Barack Obama, az Egyesült Államok első színes bőrű elnöke a polgárok által kapható legmagasabb rangú kitüntetésben részesítette Angela Merkel első női német kancellárt, átadva számára a Szabadság Medálját (Medal of Freedom).⁸⁴ Ezt a kitüntetést az kaphatja meg, aki különösen érdemes az Egyesült Államok biztonságához, nemzeti érdekéhez, a világbékéhez, kulturális vagy más jelentős köz- vagy magánérdekhez tett törekvése alapján.⁸⁵ Rendkívül érdekesnek találom a két államfő különleges és rendhagyó szerepét saját országaik történelmében. Nemcsak státuszuk betöltésével és másodszori, illetve harmadszori megválasztásukkal mutatnak újat, de politikai döntéseiknek köszönhetően olyan vezetőknek bizonyultak, akik bizony képesek széleskörű támogatottságot és elismerést szerezni, sőt példát mutathatnak az egyenlőséget hirdető azoknak az országoknak, ahol az embereket nemi, vagy faji hovatartozásuk miatt diszkrimináció éri.

⁸² <http://germany.usembassy.de/pdfs/pa/2011/WhitePaper-rev.8.pdf>

⁸³ <http://www.bmbf.de/en/6845.php>

⁸⁴ <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/06/07/remarks-president-obama-and-chancellor-merkel-exchange-toasts>

⁸⁵ <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/687554/Presidential-Medal-of-Freedom>

6. BEFEJEZÉS

Dolgozatomban Németország gazdasági sikerének és a nemzetközi viszonylatokban betöltött fontos szerepének okát kutattam az 1990-es évek utáni időszakra koncentrálni.

Az Európa szívében fekvő, a kontinens keleti és nyugati felét összekötő Németország sikerességét már földrajzi elhelyezkedése is megalapozza. Emellett az ország általános jellemzőinek ismeretében hivatkozhatunk a történelem során kialakult hagyományaira, egyedi nemzeti attitűdjükre, a német precizításra.

Azonban e dolgozat megírásához vezető hosszú kutató- és elemzőmunka során további fontos tényezőre bukkantam. Gazdasága mai állását jelentősen befolyásolták a német újraegyesítést követő nehézségek, tartományai miatti szétagoltsága, a közöttük fennálló fejlettségbeli kontraszt. Továbbá kiemelendő belső nemzetgazdasági válságának hatékony kezelése, minek köszönhetően a mélyponton lévő ország már jóval a globális pénzügyi válság előtt megtette azokat az intézkedéseket, amiknek a kidolgozására és bevezetésére a többi országban csak jóval később került sor. Olyan előnyre tett szert, amivel többi versenytársa elé kerülhetett, sőt mintául szolgált azok számára. A német felsővezetői politikai döntések és effektív reformok következtében javuló gazdasági mutatókat jeleznek a statisztikák, Európa majd legalacsonyabb munkanélküliségi mutatóját produkálva. Párhuzamosan persze ezekhez a döntésekhez negatív mellékhatások is társultak, mint például a növekvő bérkülönbségek. A történetek megítélése történhet negatív és pozitív oldalról is, attól függően kinek a szemszögéből nézzük azokat, de általánosságban megfigyelhető a javuló tendencia.

Egyedi helyzettel és múlttal rendelkezik, mint minden ország, mégis különleges szerepe van az unión belül. Saját állampolgárai és az omladozó euróövezet érdeke közötti arányút megtalálása nagy kihívás.

Bár Németországban is a többi fejlett országhoz hasonlóan a szolgáltatások szektoráé a vezető szerep, mégis elsősorban ipara teszi jelentőssé, híressé és erőssé. Élen jár a gépgyártás területén, meghatározó a gyógyszeripari és vegyipari tevékenysége, valamint kiemelkedőek a fenntartható fejlődés kérdéseinek megoldásaira tett erőfeszítései, kutatásai. Igyekszik a világon elsőként a legjobb lenni például az energiagazdálkodás ágazatában, mert rájött, egy technológia feltalálója mindig nagyobb előnyre tesz szert, mint követői és ez a terület bizony a jövő egy igen fontos kérdése. Biztos gazdasági, infrastrukturális, telekommunikációs, társadalmi, pénzügyi és jogi helyzetének köszönhetően külföldi befektetők kedvelt beruházási országa. Szintén erős iparának és a vállalatok nagy munkaerőigényének köszönhetően a kedvező feltételű és fizetésű munkalehetőséget kereső migrálók gyakori célállomása.

Külkapcsolatainak alapját éppen ezek a területek adják. A világgazdaságba ágyazottságát és a nemzetközi kereskedelemben betöltött gazdasági súlyát nagyban befolyásolja az exportorientáltsága, így az általa kivitelre gyártott termékek, főleg autóipari cikkek nagy mennyisége. Kínával való kapcsolatát pontosan ez a kérdés határozza meg, mivel Kínának ezekre a termékekre és a technológiára van szüksége, míg Németországnak felvevőpiacra. Az Európai Unióban leginkább politikai irányító és döntéshozó szerepe a meghatározó, de még mindig Németország az unió, sőt már a világgazdaság motorja is. Az Egyesült Államokkal való viszonyát pedig elsősorban a beruházások nagy száma és a kutatás-fejlesztés szektorában való együttműködés jellemzi.

Úgy gondolom a céloom elértem, viszonylag átfogó képet és válaszokat kaptam az ország helyzetéről és annak megítéléséről, mégis még rengeteg, számomra érdekes kutatandó terület létezik és további megválaszolandó kérdés él bennem Németországgal kapcsolatban.

7. IRODALOMJEGYZÉK

Források

- BLAHÓ ANDRÁS ÉS MUNKAKÖZÖSSÉGE (2007): Világgazdaságtan. *Akadémiai Kiadó*
- BLAHÓ ANDRÁS (2004): Világgazdaságtan II. kötet. *Aula Kiadó.*
- HUGYECZ ATTILA (2008): Németország Kína- politikája. *Magyar Tudományos Akadémia Világgazdasági Kutatóintézet.*
- SCHMIDT-GLINTZER, HELWIG (1987): „Europa in chinesischer Sicht“, in: Mensen, Bernhard (szerk.): China, sein neues Gesicht, Nettetal.
- SMITH, ADAM (1992): Nemzetek gazdasága. *Blik Rudolf fordító, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.*
- SZENTES TAMÁS (2005): Világgazdaságtan I. kötet. *Aula Kiadó.*
- STEFAN BECK, FRANK KLOBES és CHRISTOPH SCHERRER (2005): Surviving globalization? Perspectives for the German economic model. *Springer kiadó.*
- XIII. Országos Diplomataképző Konferencia és Találkozó „A "BRICS" (Brazil, Russia, India, China, South Africa) országok növekvő világpolitikai és gazdasági súlya, hazánkkal való gazdasági és diplomáciai kapcsolata” c. előadása alapján.

Internetes források

- RATTNER, STEVEN (2011): Secrets of Germany's Success: What Europe's Manufacturing Powerhouse Can Teach America [comments] Foreign Affairs, Vol. 90, Issue 4, pp7-11.
Heinonline.org (2013. 02. 15.)
- <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R40961.pdf>
RAYMOND J. AHEAN és PAUL BELKIN (2010): The German economy and the U.S.- German economic relations. Congressional Research Service. (2013.06.19.)
- <http://www.handelsblatt.com/meinung/kolumnen/werber-rat/der-werber-rat-gruener-testmarkt-deutschland/8020738.html>
STEFAN KOLLE (2013): Grüner Testmarkt Deutschland. (2013.04.14.)
- <http://search.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?cote=ECO/WKP%282012%2929&docLanguage=En>
KAJA BONESMO FREDRIKSEN (2012): Income inequality in the European Union. (2013. 11. 04.)

- <http://www.bbc.co.uk/news/business-18868704>
RICHARD ANDERSON (2012): German economic strength: The secrets of success. (2013.05.10.)
- <https://www.deutschland.de/en/topic/business/globalization-world-trade/germany-a-motor-in-the-world-economy>
MARTIN ORTH (2012): Germany- a motor in the world economy. (2013.05.10.)
- http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR36_GERMANY.pdf
ULRIKE GUÉROT és JACQUELINE HÉNARD (2011): What does Germany think about Europe? (2013.05.10.)
- http://ecfr.eu/blog/entry/unemployment_across_the_eurozone
SILVIA FRANCESCON (2013): Unemployment across the eurozone. (2013.06.17.)
- http://ecfr.eu/page/-/ECFR55_CHINA_GERMANY_BRIEF_AW.pdf
HANS KUNDNANI és JONAS PARELLO-PLESNER (2012): China and Germany: Why the emerging special relationship matters for Europe. (2013.04.14.)
- http://www.ecfr.eu/blog/entry/china_-_germany_a_new_special_relationship
JONAS PARELLO-PLESNER (2013): China - Germany: A ‘new special relationship’. (2013.06.19.)
- http://ecfr.eu/page/-/ECFR83_GERMANY_BRIEF_AW.pdf
SEBASTIAN DULLIEN (2013): A German model for Europe? (2013. 11. 06.)
- <http://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/bertelsmann-studie-deutschland-und-china-werden-immer-abhaengiger-voneinander/7946392.html>
HANS CHRISTIAN MÜLLER (2013): Deutschland und China werden immer abhängiger voneinander. (2013.04.10.)
- <https://www.deutschland.de/en/topic/politics/germany-europe/a-new-contrat-social-for-the-eurozone>
DR. ULRIKE GUÉROT (2013): A new “contrat social” for the eurozone. (2013.05.12.)
- <http://www.bmwblog.com/2013/05/13/bmw-group-posts-best-ever-april-global-sales/>
HORATIU BOERIU (2013): BMW Group posts best ever April global sales. (2013.06.19.)
- <http://efni.pl/wp-content/uploads/2013/09/niemiecki-model-wzor-dla-europy-en.pdf>
SEBASTIAN PŁÓCIENNIK (2013): Effective but difficult. Can the German model be an example for Europe? (2013. 11. 06.)

- <http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/sep/22/germany-european-crisis-elections>

ULRIKE GUÉROT (2013): Germany's views on the European crisis won't change after today's elections. (2013. 11. 01.)

- <http://www.social-europe.eu/2012/04/agenda-2010-the-key-to-germanys-economic-success/>

GERHARD SCHRÖDER (2012): Agenda 2010 – The Key to Germany's Economic Success. (2013. 11. 04.)

- <http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/jan/01/germany-hartz-reforms-inequality>

BEN KNIGHT (2013): 'Hartz reforms': how a benefits shakeup changed Germany. (2013. 11. 04.)

- <http://www.wsws.org/en/articles/2012/08/hart-a27.html>

SYBILLE FUCHS (2012): Ten years since Germany's Hartz IV labor reform. (2013. 11. 04.)

- http://velemenyevezer.blog.hu/2012/09/13/miert_csak_nemetország_mentheti_meg_az_eurozonat

PANYI SZABOLCS szerkesztése (2012): Miért csak Németország mentheti meg az eurót? (2013.04.15.)

- <http://www.heritage.org/index/country/germany>

Index of Economic Freedom (2013.04.14.)

- <http://www.tradingeconomics.com/germany/gdp-growth-annual>

Trading economics. A német GDP éves növekedési üteme (2013 06.19.)

- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2012.html>

Az egyes gazdasági szektorok GDP részesedése országoként a CIA adatbázisából. (2013.04.14.)

- <http://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS>

A Világbank adatai a K+F szektorra költött kiadások GDP arányos részesedését tekintve. (2013.04.16.)

- <http://oica.net/category/production-statistics/>

Gépjárműgyártók Nemzetközi Szervezetének oldaláról a 2012. év autógyártására vonatkozó adatok. (2013.06.19.)

- <http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/en/economy.html>

Tények Németországról a Frankfurter Societäts-Medien GmbH szerkesztésében. (2013. 11. 01.)

- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gm.html>
Németországra vonatkozó adatok a CIA adatbázisából. (2013.06.19.)
- [http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_bis_e.htm?solution=WTO&path=/Dashboards/MAPI&file=Map.wcdf&bookmarkState={%22impl%22:%22client%22,%22params%22:{%22langParam%22:%22en%22}}}](http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_bis_e.htm?solution=WTO&path=/Dashboards/MAPI&file=Map.wcdf&bookmarkState={%22impl%22:%22client%22,%22params%22:{%22langParam%22:%22en%22}})
A Kereskedelmi Világszervezet exportra vonatkozó adatai. (2013.04.14.)
- http://www.economywatch.com/world_economy/germany/export-import.html
Németország kereskedelméről szóló cikk. (2013.06.18.)
- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2078.html#gm>
A világ országainak export adatai a 2011-2012-es évre a CIA adatbázisából. (2013.06.17.)
- <http://www.welt.de/wirtschaft/article116905411/Deutsche-Exporte-steigen-ueberraschend-kräftig.html>
Die Welt (2013): Deutsche Exporte steigen überraschend kräftig. (2013.06.17.)
- <http://www.tradingeconomics.com/germany/unemployment-rate>
A Trading economics című oldal munkanélküliségre vonatkozó adatai. (2013. 11.01.)
- <http://www.privatvagyonkezeles.hu/alapblog/37-zentuccio/1290-a-nemetszagi-csodakrol>
A vezető német gazdaságtudóssal, a kielői Világgazdaságtudományi Intézet elemzőjével, Jens Boysen-Hogrefe-vel készített interjú. (2013.05.10.)
- http://www.svr-migration.de/content/wp-content/uploads/2013/04/Web_SVR_Jahresgutachten_2013.pdf
Stiftung Mercator. Az SVR éves jelentése a migrációról (2013): Erfolgsfall Europa? Folgen und Herausforderungen der EU-Freizügigkeit für Deutschland. (2013.04.15.)
- <http://www.tradingeconomics.com/germany/exports>
Trading economics. A német exportra vonatkozó adatok. (2013.06.17.)
- <http://www.dw.de/westerwelle-preist-china/a-16297062-1>
Deutsche Welle (2012): Westerwelle preist China. (2013.05.16.)
- <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2013-0097&language=HU>

Az Európai Parlament 2013. március 14-i állásfoglalása az EU és Kína közötti kapcsolatokról. (2013.04.12.)

- <http://www.handelsblatt.com/unternehmen/industrie/wachstumsmarkt-china-grosse-konkurrenz-fuer-deutsche-exporteure/7952634.html>
Handelsblatt.de (2013): Große Konkurrenz für deutsche Exporteure. (2013.04.10.)
- <http://www.handelsblatt.com/unternehmen/industrie/bis-2020-china-wird-groesster-markt-fuer-luxus-autos/7876680.html>
Handelsblatt.de (2013): China wird größter Markt für Luxus-Autos. (2013.04.10.)
- http://www.chinaweb.de/china_politik/beziehungen_deutschland_china/chinesisch_deutsche_beziehungen/china_deutschlandbild_chinas.htm
Das Deutschlandbild Chinas vor dem Hintergrund der chinesisch-deutschen Beziehungen. (2013.05.12.)
- <http://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/konjunktur-diw-senkt-wachstumsprognose-fuer-deutschland/8044740.html>
Handelsblatt.de (2013): DIW senkt Wachstumsprognose für Deutschland. (2013.05.13.)
- <http://germany.usembassy.gov/benchmarks/>
Németország amerikai nagykövetségének honlapján írt idézet Barack Obama-tól. (2013.06.19.)
- <http://germany.usembassy.de/pdfs/pa/2011/WhitePaper-rev.8.pdf>
U.S. Embassy Berlin (2011): The German- American Partnership, 2011. (2013.06.17.)
- <http://www.bmbf.de/en/6845.php>
Germany and the United States: Trusted Partners. (2013.06.19.)
- <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/06/07/remarks-president-obama-and-chancellor-merkel-exchange-toasts>
Barack Obama és Angela Merkel beszédei a Medal of Freedom átadásakor a Fehérházban. (2013.06.18.)
- <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/687554/Presidential-Medal-of-Freedom>
Encyclopaedia Britannica szócikke. (2013.06.19.)
- <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>
A Világbank adatai az egy főre jutó GNI vonatkozásában. (2013.05.18.)
- <http://www.gtai.de/GTAI/Navigation/EN/Invest/Business-location-germany/FDI/fdi-data.html?view=renderPrint>

Németország kereskedelmi és beruházási adatai a külföldi tőkebefektetésekre vonatkozóan. (2013.05.16.)

- <http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/en/economy/main-content-06/cultural-and-creative-industry-on-the-up.html>

Tények Németországról. (2013. 06. 01.)

- http://www.solidar.org/IMG/pdf/19_solidar_brochgermany-2.pdf

A német Hans-Böckler (2010): The changing labour market in Germany in times of crisis. (2013. 11. 04.)

- http://www.euvonal.hu/index.php?op=kozossegi_politikak&id=47

A flexibility szakpolitikáról szóló leírás az EU Tájékoztató Szolgálat oldalán. (2013. 11. 08.)

- <http://gondola.hu/cikkek/63396>

Reform- modellek Európában. (2013. 11. 04.)

Táblázat- és ábraforrások

1. táblázat: <http://oica.net/category/production-statistics/> (2013.06.18.)
2. táblázat: <http://germany.usembassy.de/pdfs/pa/2011/WhitePaper-rev.8.pdf> (2013.06.17.)
3. táblázat: <http://germany.usembassy.de/pdfs/pa/2011/WhitePaper-rev.8.pdf> (2013.06.17.)

1. ábra: <http://www.tradingeconomics.com/germany/gdp-growth-annual> (2013.05.10.)
2. ábra: http://www.glopp.ch/A1_popup/en/html/popups_pop_A1_2_fig3.html?olatraw=true (2013.05.12.)
3. ábra: <http://www.gtai.de/GTAI/Navigation/EN/Invest/Business-location-germany/FDI/fdi-data.html?view=renderPrint> (2013.05.18.)
4. ábra: <http://www.tradingeconomics.com/germany/unemployment-rate> (2013.05.10.)
5. ábra: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&pcode=teilm020&language=en&toolbox=data> (2013.05.04.)